

Βασικά κείμενα
για την
Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

Η ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΗΣ ΤΙΦΛΙΔΑΣ

Σειρά: Βασικά κείμενα για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση
Τεύχος 2

Βασικά κείμενα
για την
Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

Η ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΗΣ ΤΙΦΛΙΔΑΣ

Σειρά: Βασικά κείμενα για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση
Τεύχος 2

Αθήνα, 1999

Η σειρά "Βασικά κείμενα για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση" περιλαμβάνει τις παρακάτω εκδόσεις:

Τεύχος 1: Η ΧΑΡΤΑ ΤΟΥ ΒΕΛΙΓΡΑΔΙΟΥ

Τεύχος 2: Η ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΗΣ ΤΙΦΛΙΔΑΣ

Τεύχος 3: Η ΔΙΑΣΚΕΨΗ ΤΗΣ ΜΟΣΧΑΣ

Τεύχος 4: "ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 36 ΤΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΑΣ ΔΙΑΤΑΞΗΣ 21" (AGENDA 21)

Υπεύθυνος εκδόσεων: Βασίλης Ψαλλιδάς

Τίτλος βιβλίου: Η ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΗΣ ΤΙΦΛΙΔΑΣ

Τίτλος πρωτότυπου: RECOMMENDATIONS OF THE INTERGOVERNMENTAL CONFERENCE ON ENVIRONMENTAL EDUCATION, TBILISI (USSR), 14-26 OCTOBER 1977

ISBN: 960-86120-3-9

Αθήνα 1999

© Εκδόσεις Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε., Τηλ. - Fax.: (01) 92 23 342

Μετάφραση: Ιλιάννα Ψαλλιδά

Γλωσσική επιμέλεια: Δημήτρης Καλαϊτζίδης

Ηλεκτρονική σελιδοποίηση: Λογισμός Ε.Π.Ε.

Επιμέλεια παραγωγής: Μυρική - Γραφικές Τέχνες, Ζ. Πηγής 36, Αθήνα, τηλ. 384 4265

Έκδοση:

Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.

Πανελλήνια Ένωση Εκπαιδευτικών
για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση
Λ. Βουλιαγμένης 1, Τ.Κ. 116 36, Αθήνα

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

για την Προστασία του Περιβάλλοντος
και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς
Τριπόδων 28, Πλάκα, Αθήνα

Σημείωμα του Υπουργού ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. κ. Κ. Λαλιώτη

Η περιβαλλοντική κρίση, με περισσότερο ή λιγότερο έντονα χαρακτηριστικά στις διάφορες χώρες, αφορά όλους μας.

Κανείς γι' αυτό δεν θα ήταν σκόπιμο να απουσιάσει από την τεράστια προσπάθεια, που πρέπει να καταβληθεί, ώστε να δρομολογηθεί αυτό που ονομάστηκε Βιώσιμη Ανάπτυξη.

Η πολιτική και οι πολιτικοί, τα κοινωνικά κινήματα και πάντως οπωσδήποτε το Οικολογικό, οι λειτουργοί της Εκπαίδευσης, η νεολαία, οι παράγοντες της περιβαλλοντικά συμβατής Ανάπτυξης - όλοι έχουν ένα ιδιαίτερο ρόλο να παίζουν.

Άλλωστε οι εξελίξεις είναι ραγδαίες και δεν περιμένουν...

Αποτελεσματικό εργαλείο για να κινηθούμε σωστά είναι λοιπόν, δίχως άλλο, η Οίκο - Περιβαλλοντική Αγωγή.

Η σειρά "Βασικά κείμενα για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση" ελπίζεται να ενισχύσει παρόμοιες εμπνεύσεις, που ουσιαστικούς στόχους έχουν αφ' ενός τη διάδοση συναφούς πληροφορίας, αφ' ετέρου τη διάχυση ενός προβληματισμού απόλυτα αναγκαίου για την προσέγγιση και επεξεργασία μιας σύνθετης πραγματικότητας.

Το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, σαφώς πιο πολύ τα τελευταία χρόνια, όλες σχεδόν τις ανάλογες πρωτοβουλίες, σαν τη συγκεκριμένη, τις δέχτηκε δίχως την ελάχιστη δισταξία. Άλλωστε και το ΥΠΕΧΩΔΕ υλοποιεί αντίστοιχα προγράμματα, συχνά σε συνεργασία και με άλλους αρμόδιους φορείς.

Τέτοιες πρωτοβουλίες αποτελούν πολύτιμα λιθαράκια σ' ένα εντυπωσιακό ψηφιδωτό γιγαντιαίων διαστάσεων. Πρόκειται ακριβώς για το εναλλακτικό έργο, που ουσιαστικά συντίθεται από το σύνολο των περιβαλλοντικά ευαισθητοποιημένων πολιτών ολόκληρου του πλανήτη Γη.

Ο Υπουργός ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε.

ΚΩΣΤΑΣ ΛΑΛΙΩΤΗΣ

Σημείωμα του Υπεύθυνου της Έκδοσης

Στις πρώτες κιόλας συζητήσεις μας με φίλους και συνεργάτες τόσο της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. όσο και της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ για την Προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς διαπιστώθηκε η σημαντική έλλειψη βασικών κειμένων σχετικών με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στα Ελληνικά, ιδιαίτερα εν όψει της διοργάνωσης της Παγκόσμιας Διάσκεψης της UNESCO: "Περιβάλλον και Κοινωνία: Εκπαίδευση και Ευαισθητοποίηση των Πολιτών για την Αειφορία", Θεσσαλονίκη 1997.

Τα κυριότερα από αυτά εκδόθηκαν από την UNESCO και το UNEP αλλά και άλλους διεθνείς οργανισμούς. Έτσι αποφασίστηκε να εκδώσουμε από κοινού με την ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ μια σειρά υπό τον τίτλο "Βασικά κείμενα για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση".

Εύκολα αποφασίστηκαν το πρώτο και το δεύτερο βιβλίο της σειράς "Η Χάρτα του Βελιγραδίου του 1975" και η "Διακήρυξη της Τιφλίδας του 1977". Το τρίτο είναι η "Παγκόσμια Διάσκεψη της Μόσχας", δέκα χρόνια μετά την Τιφλίδα το 1987 και το τέταρτο "Το Κεφάλαιο 36 της Ημερήσιας Διάταξης 21, (Agenda 21)" από την Διάσκεψη του RIO, του 1992.

Ο σχεδιασμός υπήρχε από καιρό, δεν υπήρχαν όμως οι απαραίτητοι πόροι. Η έκδοση σήμερα πραγματοποιείται με την ενίσχυση του ΥΠΕΧΩΔΕ και της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ.

Η ολοκλήρωση αυτής της εκδοτικής δραστηριότητας σε συνδυασμό με την έκδοση της Διακήρυξης της Θεσσαλονίκης και των άλλων κειμένων που απασχόλησαν τη Διεθνή Διάσκεψη της Θεσσαλονίκης ελπίζουμε να στηρίξουν το έργο των εκπαιδευτικών και ερευνητών.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλονται στον Υπουργό Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων κ. Κ. Λαλιώτη για το προσωπικό του ενδιαφέρον για την έκδοση.

Ευχαριστίες οφείλονται ακόμη στον κ. Δημήτρη Τσίρο ένθερμο υποστηρικτή της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στη χώρα μας και στον πρόεδρο της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ κ. Μιχάλη Σκούλλο.

Ακόμη ευχαριστώ ιδιαίτερα όλους όσους συνέβαλαν στην πραγματοποίηση της έκδοσης της σειράς "Βασικά κείμενα για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση" και ειδικότερα τον συνάδελφο και φίλο Θεόδωρο Παπαπαύλου .

Ο Υπεύθυνος της Έκδοσης

ΒΑΣΙΛΗΣ ΨΑΛΛΙΔΑΣ
Γ.Γ της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.

Σημείωμα του Προέδρου της Ελληνικής Εταιρείας

Η Ελληνική Εταιρεία για την Προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς από την ίδρυση της, το 1972, κατανόησε την σημασία της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης ως του πλέον θεμελιακού εργαλείου διαμόρφωσης περιβαλλοντικής συνείδησης των πολιτών και επομένως, ως ιδιαίτερα αποτελεσματικού οργάνου προστασίας του περιβάλλοντος, φυσικού και ανθρωπογενούς.

Όπως είναι γνωστό, πάρα πολλές προσπάθειες και πρωτοβουλίες έχουν σηματοδοτήσει διεθνώς αλλά και στη χώρα μας την εξέλιξη της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης τόσο ως ιδιαίτερου κλάδου όσο και ως συστατικού άλλων προσεγγίσεων. Από ένα σημείο και μετά η εκπαίδευση για την προστασία του περιβάλλοντος συνδέεται, αμέσως και εμμέσως, με την προσπάθεια επίτευξης "ισόρροπης", "περιβαλλοντικά αποδεκτής", "δίκαιης" και "διαρκούς" ανάπτυξης. Παράλληλα η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση συνδέθηκε με την επίτευξη των συγγενικών στόχων της σταθεροποίησης του ανθρώπινου πληθυσμού, της παγίωσης της ειρήνης, της ενδυνάμωσης του ρόλου των γυναικών και της καταπολέμησης της πείνας και της φτώχειας μέχρι το 1992, που επίσημα καθιερώθηκε ο παράλληλος στόχος της επίτευξης της αειφόρου-βιώσιμης ανάπτυξης.

Οι σχετικοί με το θέμα εκπαιδευτικοί, ερευνητές και άλλοι ενδιαφερόμενοι φαίνεται να γνωρίζουν, σε χοντρικές γραμμές, την σχετική πορεία εξέλιξης της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, παρά ταύτα από τις διάφορες δημοσιεύσεις και δημόσιες συζητήσεις προκύπτει συχνά το συμπέρασμα ότι λείπει η ευρεία γνώση μερικών από τα θεμελιακά εκείνα κείμενα κατευθύνσεων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης κοινής αποδοχής που προήλθαν από μεγάλες Διεθνείς Διασκέψεις του ΟΗΕ και ιδιαίτερα της UNESCO και UNEP. Τα κείμενα αυτά είναι καλό να τα συμβουλευόμαστε όλοι όχι ως "βίβλους αλήθειας" αλλά ως σημεία αναφοράς και αφετηρίες αναζήτησης τόσο για τον προγραμματισμό νέων εκπαιδευτικών προγραμμάτων όσο και για την ανάπτυξη της σχετικής έρευνας.

Στη σειρά αυτή των Βασικών Κειμένων για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στα Ελληνικά που εκδίδεται σε συνεργασία της Ελληνικής Εταιρείας και ιδιαίτερα του Ειδικού Συμβουλίου της για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, με την ΠΕΕΚΠΕ έχει ήδη κυκλοφορήσει παλαιότερα "η Χάρτα του Βελιγραδίου" (1975) και τώρα κυκλοφορούν τρία ακόμη κείμενα: "Η Διακήρυξη της Τυφλίδας" (1977), "Η Διάσκεψη της Μόσχας" (1987) και το "Κεφάλαιο 36 της Ημερήσιας Διάταξης 21/Agenda 21" (1992).

Ελπίζουμε οι εκδόσεις αυτές να αποτελέσουν χρήσιμα βοηθήματα όλων όσων ασχολούνται με τα θέματα της "τυπικής" και "άτυπης" εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης των πολιτών στα θέματα Περιβάλλοντος και Αειφορίας.

Καθ. ΜΙΧΑΛΗΣ ΣΚΟΥΛΛΟΣ
ΠΡΟΕΔΡΟΣ της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Πρόλογος

Η πρώτη Διακυβερνητική Διάσκεψη για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση συγκλήθηκε στην Τιφλίδα (Στη Γεωργία της πρώην Ε.Σ.Σ.Δ.) από 14 μέχρι 26 Οκτωβρίου 1977. Η διάσκεψη οργανώθηκε από την UNESCO, σε συνεργασία με το Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών (UNEP).

Αποτελεί τη συνέχεια του Συνεδρίου της Στοκχόλμης (σχετικά με το Ανθρώπινο Περιβάλλον) και του Διεθνούς Εργαστηρίου του Βελιγραδίου (1975) για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση.

Τα κείμενα που προήλθαν από τη Διακυβερνητική Διάσκεψη της Τιφλίδας, αποτελούν ένα είδος ευαγγελίου για τους ασχολούμενους με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Δεν φαίνεται να έχουν ξεπεραστεί 22 χρόνια μετά τη σύνταξη τους και η υλοποίηση των επαγγελιών και οραμάτων που περιλαμβάνουν αυτά τα κείμενα αποτελεί διαρκή στόχο και διακαή επιθυμία των εραστών της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Αποτελούν, χωρίς καμιά υπερβολή, προπομπό της εμφάνισης εννοιών και στόχων, όπως η αειφορία, που σήμερα βρίσκονται στο κέντρο συζητήσεων και ερευνών σε παγκόσμιο επίπεδο και που πιθανώς να καθορίσουν τη μορφή και το περιεχόμενο της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στα προσεχή χρόνια.

Οι προτάσεις της Τιφλίδας είναι μια διαρκής και ανεξάντλητη δεξαμενή ιδεών και προκλήσεων για τους μελετητές της Π.Ε. και για όσους αγωνίζονται για την εμπέδωση της.

Είμαστε περήφανοι που παραδίδουμε στους έλληνες εκπαιδευτικούς τα μεταφρασμένα κείμενα της Τιφλίδας και είμαστε αισιόδοξοι πως όλοι μαζί θα προσπαθήσουμε για την υλοποίηση των προτάσεων και προταγμάτων της.

Η Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε εκδίδοντας αυτό το κεφαλαιώδους σημασίας κείμενο, συμβάλλει ουσιαστικά στην κάλυψη ενός πολύ σημαντικού κενού που υπήρχε στην ελληνική βιβλιογραφία της Π.Ε.

Μαζί με τη διακήρυξη του Βελιγραδίου, της Μόσχας, το κεφάλαιο 36 της Ατζέντα 21 του Ρίο, συμπληρώνεται η έκδοση των πιο σημαντικών κειμένων της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και δίνεται με αυτό τον τρόπο η δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς και μελετητές της Π.Ε. στην Ελλάδα να εμβαθύνουν στις αρχές, στους στόχους, στις επιδιώξεις αυτής της ριζοσπαστικής εκπαιδευτικής και παιδαγωγικής καινοτομίας.

Η εκδοτική αυτή πρωτοβουλία που ξεκίνησε από τον Βασίλη Ψαλλιδά ήδη από το 1997, καθυστέρησε κάπως, ωστόσο με την κινητοποίηση των δυνάμεων της η Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.

κατόρθωσε ενόψει του 1^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου της να ολοκληρώσει τις απαιτούμενες διαδικασίες και να φτάσει στο ωραίο αυτό αποτέλεσμα που είναι τέσσερα βιβλία - εκδόσεις, δηλαδή τα κείμενα του Βελιγραδίου, της Τιφλίδας, της Μόσχας και του Κεφαλαίου 36 της Ατζέντα 21 του Ρίο.

Ευχόμαστε και ελπίζουμε η εκδοτική αυτή προσπάθεια να συμβάλει στο μέτρο που της αναλογεί, στην εδραίωση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

Αθήνα, Ιούλιος 1999

Δρ. ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΑΛΑΪΤΖΙΔΗΣ
ΠΡΟΕΔΡΟΣ της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.

Η ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΗΣ ΤΙΦΛΙΔΑΣ

Η ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΣΚΕΨΗΣ ΤΗΣ ΤΙΦΛΙΔΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

A. ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΣΚΕΨΗΣ ΤΗΣ ΤΙΦΛΙΔΑΣ ΠΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.

Η Διακυβερνητική Διάσκεψη για την Περιβαλλοντική εκπαίδευση, που οργανώθηκε από την UNESCO σε συνεργασία με το UNEP και συνήλθε στην πόλη της Τιφλίδας σε κλίμα αρμονίας και συναίνεσης, ομόφωνα υιοθετεί την ακόλουθη διακήρυξη.

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών, ο άνθρωπος χρησιμοποιώντας τη δυνατότητα του να μεταβάλλει το περιβάλλον του, επέφερε αλλαγές, όλο και περισσότερο ραγδαίες, στην ισορροπία της φύσης. Αποτέλεσμα αυτού του γεγονότος, είναι να εκτίθενται τα ζώντα είδη σε κινδύνους που μπορεί να αποδειχθούν μη αναστρέψιμοι.

Η διάσκεψη των ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ για το Ανθρώπινο Περιβάλλον, που διεξήχθη στη Στοκχόλμη το 1972, διακήρυξε ότι: "Η προστασία και η βελτίωση του περιβάλλοντος για τις παρούσες και τις επόμενες γενεές, έχει καταστεί πρωταρχικός στόχος της ανθρωπότητας". Αυτό, απαιτεί επείγοντως νέες στρατηγικές, ενσωματωμένες στην ανάπτυξη, η οποία ειδικά για τις αναπτυσσόμενες χώρες είναι προϋπόθεση για κάθε τέτοια βελτίωση. Η αλληλεγγύη και δικαιοσύνη στις σχέσεις μεταξύ των εθνών, πρέπει να αποτελέσουν τη βάση μιας νέας διεθνούς τάξης και να δώσουν τη δυνατότητα για μια από κοινού αξιοποίηση το συντομότερο δυνατό, όλων των διαθέσιμων μέσων. Η εκπαίδευση χρησιμοποιώντας τα επιτεύγματα της επιστήμης και της τεχνολογίας, πρέπει να διαδραματίσει πρωτεύοντα ρόλο στη συνειδητοποίηση και την καλύτερη κατανόηση των περιβαλλοντικών προβλημάτων. Πρέπει επίσης να ενθαρρύνει θετικά πρότυπα διαχείρισης του περιβάλλοντος και των πόρων των εθνών.

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση πρέπει να παρέχεται σε όλες τις ηλικίες και τα επίπεδα, τόσο της τυπικής, όσο και της άτυπης εκπαίδευσης. Τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας φέρουν τη μεγάλη ευθύνη να θέσουν τους τεράστιους πόρους τους στην υπηρεσία αυτής της εκπαιδευτικής αποστολής. Οι ειδικοί του περιβάλλοντος αφενός και αφετέρου όλοι όσοι μπορούν με τις πράξεις και τις αποφάσεις τους να επηρεάσουν κατά τρόπο

αξιοσημείωτο το περιβάλλον, πρέπει να λάβουν κατά την διάρκεια της εκπαίδευσης τους τις απαραίτητες γνώσεις και τις ικανότητες και να κατανοήσουν πλήρως τις ευθύνες με τις οποίες επιφορτίζονται για αυτό το σκοπό.

Η ορθώς εννοούμενη Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, πρέπει να είναι ολοκληρωμένη, να εκτείνεται σε όλη τη διάρκεια ζωής του ατόμου και να ανταποκρίνεται στις αλλαγές ενός ταχύτατα μεταβαλλόμενου κόσμου. Πρέπει, λαμβάνοντας υπόψη τις ηθικές αξίες, να προετοιμάζει το άτομο για τη ζωή, μέσω της κατανόησης των κύριων προβλημάτων του σύγχρονου κόσμου και της παροχής των ικανοτήτων και των στάσεων που απαιτούνται, προκειμένου να διαδραματίσει παραγωγικό ρόλο στη βελτίωση της ζωής και στην προστασία του περιβάλλοντος. Υιοθετώντας μια ολιστική προσέγγιση, θεμελιωμένη σε μια ευρεία διεπιστημονική βάση, αναδημιουργεί μια συνολική θεώρηση η οποία αποδέχεται το γεγονός ότι το φυσικό και το ανθρωπογενές περιβάλλον είναι προφανώς αλληλένδετα. Συντελεί στην αποκάλυψη της διαρκούς συνέχειας που συνδέει τις πράξεις του σήμερα με τις αυριανές συνέπειες. Καταδεικνύει την αλληλεξάρτηση μεταξύ των εθνικών κοινωνιών, όπως και την ανάγκη της αλληλεγγύης σε πανανθρώπινο επίπεδο.

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση πρέπει να είναι ανοικτή στην κοινωνία. Πρέπει να εμπλέκει το άτομο σε μια ενεργό διαδικασία επίλυσης των προβλημάτων, στο πλαίσιο ιδιαίτερων πραγματικοτήτων και συνάμα να παροτρύνει την πρωτοβουλία, την αίσθηση της υπευθυνότητας και την αφοσίωση στη δημιουργία ενός καλύτερου μέλλοντος. Από την ίδια της τη φύση η περιβαλλοντική εκπαίδευση μπορεί να συνδράμει δυναμικά στην ανανέωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Προκειμένου να επιτευχθούν αυτοί οι στόχοι, η περιβαλλοντική εκπαίδευση απαιτεί ένα αριθμό συγκεκριμένων ενεργειών, ούτως ώστε να καλύψει τα κενά που παρά τις εξαιρετικές προσπάθειες συνεχίζουν να υπάρχουν στα σημερινά εκπαιδευτικά συστήματα.

Συνεπώς, η Διάσκεψη της Τιφλίδας:

- *Κάνει έκκληση* στα Κράτη-Μέλη, λαμβάνοντας υπόψη τους παραπάνω στόχους και χαρακτηριστικά, να εντάξουν στις εκπαιδευτικές τους πολιτικές ένα σύνολο μέτρων προοριζομένων να εισαγάγουν στο εκπαιδευτικό τους σύστημα το ενδιαφέρον, τις δραστηριότητες και τα περιεχόμενα που αφορούν στο περιβάλλον.
- *Καλεί* τις εκπαιδευτικές αρχές να προωθήσουν και να εντείνουν τον προβληματισμό, την έρευνα και την καινοτομία σε ότι αφορά την περιβαλλοντική εκπαίδευση.

Ζητά επιμόνως, από τα Κράτη-Μέλη να συνεργασθούν σε αυτόν τον τομέα, κυρίως

ανταλλάσσοντας εμπειρίες, αποτελέσματα ερευνών, τεκμηρίωση και εκπαιδευτικά υλικά και προσφέροντας απλόχερα στους διδάσκοντες και τους ειδικούς άλλων χωρών τις δυνατότητες κατάρτισης που διαθέτουν, και

- *Κάνει*, τέλος, έκκληση στη διεθνή κοινότητα να προσφέρει γενναιοδωρα την αρωγή της, με σκοπό την ενδυνάμωση αυτής της συνεργασίας σε έναν τομέα που συμβολίζει την ανάγκη για αλληλεγγύη όλων των λαών και που μπορεί να θεωρηθεί ως ιδιαίτερα κατάλληλη για την προώθηση της διεθνούς κατανόησης και την εδραίωση της ειρήνης.

B. ΟΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΣΚΕΨΗΣ ΤΗΣ ΤΙΦΛΙΔΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.

Ο ρόλος, οι στόχοι και οι κατευθυντήριες αρχές της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Πρόταση N°1:

Η Διάσκεψη,

Λαμβάνοντας υπόψη την πρόκληση που προβάλλουν τα περιβαλλοντικά προβλήματα στη σύγχρονη κοινωνία και εκτιμώντας το ρόλο που η εκπαίδευση μπορεί και πρέπει να διαδραματίσει στην επίλυση τέτοιων προβλημάτων,

Προτείνει, την υιοθέτηση συγκεκριμένων κριτηρίων που θα συμβάλλουν στον προσανατολισμό των προσπαθειών στην ανάπτυξη της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης σε εθνικό, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο.

1. Δεδομένου ότι τα βιολογικά και φυσικά χαρακτηριστικά συνιστούν τη φυσική βάση του ανθρώπινου περιβάλλοντος, οι ηθικές, κοινωνικές, πολιτισμικές και οικονομικές διαστάσεις παίζουν επίσης το δικό τους ρόλο στην εξακρίβωση των αξόνων προσέγγισης και των εργαλείων με τα οποία οι άνθρωποι θα μπορούν να κατανοούν και να κάνουν καλύτερη χρήση των φυσικών πόρων προκειμένου να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους.

2. Η περιβαλλοντική εκπαίδευση είναι απόρροια του αναπροσανατολισμού και της αναδιάρθρωσης των διαφόρων κλάδων και εκπαιδευτικών εμπειριών που διευκολύνουν μια ολοκληρωμένη αντίληψη των περιβαλλοντικών προβλημάτων, διευκολύνοντας έτσι την ανάληψη μιας πιο λογικής δραστηριότητας, ικανής να ανταποκριθεί στις κοινωνικές ανάγκες.

Ένας βασικός στόχος της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης είναι να οδηγήσει τα άτομα

και τις κοινωνίες στην κατανόηση της πολύπλοκης φύσης του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος -πολυπλοκότητα που απορρέει από την αλληλεπίδραση των βιολογικών, φυσικών, κοινωνικών, οικονομικών και πολιτιστικών πλευρών του- καθώς και στην απόκτηση των γνώσεων, των αξιών, των στάσεων και των πρακτικών ικανοτήτων που απαιτούνται για τη συμμετοχή, κατά τρόπο υπεύθυνο και αποτελεσματικό στην αποτροπή και επίλυση περιβαλλοντικών προβλημάτων και στη διαχείριση της ποιότητας του περιβάλλοντος.

4. Ένας άλλος βασικός στόχος της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης είναι να δείξει με σαφή τρόπο την οικονομική, πολιτική και οικολογική αλληλεξάρτηση του σύγχρονου κόσμου, στον οποίο οι αποφάσεις και οι ενέργειες διαφόρων κρατών μπορούν να επιφέρουν συνέπειες σε διεθνές επίπεδο. Από αυτή την άποψη, η περιβαλλοντική εκπαίδευση θα πρέπει να συμβάλλει στη δημιουργία αισθήματος ευθύνης και αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών και των περιφερειών. Το αίσθημα αυτό μπορεί να αποτελέσει το θεμέλιο πάνω στο οποίο θα κτιστεί μία νέα διεθνής τάξη, η οποία θα μπορεί να εγγυηθεί την προστασία και βελτίωση του περιβάλλοντος.

5. Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στην κατανόηση των σύνθετων σχέσεων μεταξύ της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης και της βελτίωσης του περιβάλλοντος.

6. Για το σκοπό αυτό, η περιβαλλοντική εκπαίδευση πρέπει να παράσχει τις απαραίτητες γνώσεις για την ερμηνεία των σύνθετων φαινομένων που διαμορφώνουν το περιβάλλον, να προωθήσει τις ηθικές, οικονομικές και αισθητικές αξίες οι οποίες αποτελώντας τη βάση ενός αυτοελέγχου, θα διευρύνουν την υιοθέτηση συμπεριφορών σύμφωνων με την διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος. Θα πρέπει, επίσης, να παράσχει μια ευρεία κλίμακα πρακτικών γνώσεων και δεξιοτήτων που απαιτούνται για το σχεδιασμό και την εφαρμογή αποτελεσματικών λύσεων στα περιβαλλοντικά προβλήματα.

7. Για την πραγμάτωση αυτής της αποστολής, η περιβαλλοντική εκπαίδευση θα πρέπει να πετύχει τη στενότερη σύνδεση εκπαιδευτικών διαδικασιών και πραγματικότητας, δομώντας τις δραστηριότητες της γύρω από περιβαλλοντικά προβλήματα, τα οποία αντιμετωπίζουν ορισμένες κοινωνίες και να επικεντρωθεί στην ανάλυση τους χρησιμοποιώντας μια διεπιστημονική και ολοκληρωμένη προσέγγιση η οποία μπορεί να δώσει τη δυνατότητα καλύτερης κατανόησης των περιβαλλοντικών προβλημάτων.

8. Η περιβαλλοντική εκπαίδευση θα έπρεπε να θεωρηθεί ως μία συνεχής διαδικασία που θα παρέχει στους αποδέκτες της -μέσα από τη συνεχή ανανέωση των προσεγγίσεων της, του περιεχομένου και των μεθόδων της- μια γνώση σταθερά προσαρμοσμένη

στις μεταβαλλόμενες συνθήκες του περιβάλλοντος.

9. Η περιβαλλοντική εκπαίδευση θα έπρεπε να απευθύνεται σε όλες τις ηλικίες και τις κοινωνικο-επαγγελματικές ομάδες του πληθυσμού. Οι κύριοι δέκτες της είναι οι εξής: (α) Το ευρύ, μη εξειδικευμένο κοινό που αποτελείται από νέους και ενήλικες, των οποίων οι καθημερινές συμπεριφορές έχουν αποφασιστική επίδραση στη διατήρηση και τη βελτίωση του περιβάλλοντος, (β) ορισμένες κοινωνικές ομάδες οι επαγγελματικές δραστηριότητες των οποίων επηρεάζουν την ποιότητα του περιβάλλοντος και (γ) οι επιστήμονες και οι τεχνικοί των οποίων η εξειδικευμένη έρευνα και εργασία θα αποτελέσει γνωστικό υπόβαθρο της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, καθώς και της αποτελεσματικής διαχείρισης του περιβάλλοντος.

10. Για την αποτελεσματική ανάπτυξη της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης πρέπει να αξιοποιηθούν στο έπακρο όλα τα δημόσια και ιδιωτικά μέσα που διαθέτει η κοινωνία για την εκπαίδευση του πληθυσμού, δηλαδή το τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα, οι διάφορες μορφές της εξωσχολικής εκπαίδευσης καθώς και τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας .

11. Προκειμένου να έχει θετική συμβολή στην βελτίωση του περιβάλλοντος η περιβαλλοντική εκπαίδευση θα πρέπει να συνδεθεί με τη νομοθεσία, τις πολιτικές, τα μέτρα ελέγχου και τις κυβερνητικές αποφάσεις που μπορούν να ληφθούν σε σχέση με το ανθρώπινο περιβάλλον.

Πρόταση Ν° 2:

Η Διάσκεψη,

Αναγνωρίζοντας ότι η περιβαλλοντική εκπαίδευση πρέπει να συμβάλλει, στην ενδυνάμωση της ειρήνης, στον περαιτέρω περιορισμό των διεθνών εντάσεων, στην ανάπτυξη της αμοιβαίας κατανόησης μεταξύ των κρατών και να αποτελεί ένα πραγματικό όργανο διεθνούς αλληλεγγύης και εξάλειψης όλων των μορφών φυλετικών, πολιτικών και οικονομικών διακρίσεων,

Σημειώνοντας ότι, η έννοια του "περιβάλλοντος" περιλαμβάνει ένα πλέγμα φυσικών, ανθρωπογενών και κοινωνικών στοιχείων που αφορούν την ανθρώπινη ύπαρξη κι ότι τα κοινωνικά αυτά στοιχεία συνιστούν ένα σύνολο πολιτισμικών, ηθικών και προσωπικών αξιών και διαπροσωπικών σχέσεων στους τομείς της εργασίας και των δραστηριοτήτων αναψυχής,

Αναφέροντας το έγγραφο UNESCO/ENVED/4 "Η Εκπαίδευση και η πρόκληση των περι-

βαλλοντικών προβλημάτων" και ειδικότερα τις κατευθυντήριες αρχές που περιέχονται στο Κεφάλαιο II,

Έχοντας κάνει επίσης αναφορά στο έγγραφο της Συνθετικής Αναφοράς των Περιφερειακών Συναντήσεων Εμπειρογνομητών για την περιβαλλοντική εκπαίδευση (ENVED/7, Κεφάλαιο III, παρ. 15-26).

Σύμφωνα με την παράγραφο 67 του εγγράφου εργασίας UNESCO/ENVED/4, στο οποίο η Διάσκεψη καλείται να διαμορφώσει τους σκοπούς, τους στόχους και τις κατευθυντήριες αρχές που πρέπει να υιοθετηθούν, ούτως ώστε η περιβαλλοντική εκπαίδευση να ανταποκριθεί κατά τον αποτελεσματικότερο τρόπο στις λειτουργίες της.

Θεωρώντας ότι κάθε πολίτης θα πρέπει να έχει το δικαίωμα στην περιβαλλοντική εκπαίδευση,

Η Διάσκεψη,

Εγκρίνει τους ακόλουθους σκοπούς, στόχους και κατευθυντήριες αρχές της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης:

1. Οι σκοποί της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης είναι:

(α) Να καλλιεργήσει τη σαφή κατανόηση και το ενδιαφέρον σχετικά με την οικονομική, κοινωνική, πολιτική και οικολογική, αλληλεξάρτηση στις αστικές και αγροτικές περιοχές.

(β) Να δώσει σε κάθε πολίτη τη δυνατότητα να αποκτήσει τις γνώσεις, τις αξίες, τις στάσεις, τη δέσμευση και τις απαραίτητες ικανότητες για να προστατέψει και να βελτιώσει το περιβάλλον.

(γ) Να δημιουργήσει νέα πρότυπα συμπεριφοράς προς το περιβάλλον στα άτομα, στις ομάδες και την κοινωνία στο σύνολο της.

2. Οι κατηγορίες στόχων της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης είναι:

Συνειδητοποίηση: να βοηθήσει τις κοινωνικές ομάδες και τους πολίτες να αποκτήσουν επίγνωση και ευαισθητοποίηση σχετικά με το περιβάλλον και τα προβλήματα του.

Γνώσεις: να βοηθήσει τις κοινωνικές ομάδες και τους πολίτες να αποκτήσουν ποικιλία εμπειριών, καθώς και μια βασική κατανόηση του περιβάλλοντος και των σχετικών με αυτό προβλημάτων.

Στάσεις: να βοηθήσει τις κοινωνικές ομάδες και τους πολίτες να αποκτήσουν ένα σύνο-

λο αξιών και συναισθημάτων ενδιαφέροντος για το περιβάλλον, καθώς και τα κίνητρα για την ενεργό συμμετοχή στη βελτίωση και την προστασία του περιβάλλοντος.

Ικανότητες: να βοηθήσει τις κοινωνικές ομάδες και τους πολίτες να αποκτήσουν τις απαιτούμενες ικανότητες για την αναγνώριση και επίλυση των περιβαλλοντικών προβλημάτων.

Συμμετοχή: να δώσει στις κοινωνικές ομάδες και στους πολίτες τη δυνατότητα να συμμετάσχουν ενεργά σε όλα τα επίπεδα, εργαζόμενοι για την επίλυση των περιβαλλοντικών προβλημάτων.

3. Ορισμένες κατευθυντήριες αρχές για την περιβαλλοντική εκπαίδευση.

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση πρέπει:

- να θεωρεί το περιβάλλον στο σύνολο του, φυσικό και ανθρωπογενές, τεχνολογικό και κοινωνικό (οικονομικό, πολιτικό, τεχνολογικό, ιστορικό-πολιτισμικό, ηθικό, αισθητικό),
 - να αποτελεί συνεχή και δια βίου διαδικασία, που θα ξεκινά από την προσχολική ηλικία, θα συνεχίζεται σε όλα τα στάδια της σχολικής και εξωσχολικής εκπαίδευσης.
 - να υιοθετεί μια διεπιστημονική προσέγγιση, που χρησιμοποιώντας τις γνώσεις κάθε επιστημονικού τομέα να καθιστά δυνατή μια ολιστική και ισορροπημένη προοπτική.
 - να εξετάζει τα κύρια περιβαλλοντικά θέματα από τοπική, εθνική, περιφερειακή και διεθνή σκοπιά, ώστε οι μαθητές να εμβαθύνουν στις περιβαλλοντικές συνθήκες που επικρατούν σε άλλες γεωγραφικές περιοχές.
 - να επικεντρώνεται στις τρέχουσες και μελλοντικές καταστάσεις του περιβάλλοντος, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη την ιστορική τους διάσταση.
 - να επιμένει στην αξία και αναγκαιότητα μιας τοπικής, εθνικής και διεθνούς συνεργασίας με στόχο την αποτροπή και την επίλυση των περιβαλλοντικών προβλημάτων.
 - να μελετά συστηματικά τις περιβαλλοντικές πλευρές των σχεδίων ανάπτυξης και οικονομικής μεγέθυνσης.
 - να διευκολύνει τη συμμετοχή των διδασκομένων στον προγραμματισμό των μαθησιακών τους εμπειριών και να τους δίνει τη δυνατότητα να λαμβάνουν αποφάσεις και να αποδέχονται τις συνέπειες τους.
- να συσχετίζει την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση, τη γνώση, την ικανότητα επίλυ-

σης προβλημάτων και την αποσαφήνιση των αξιών, απευθυνόμενη σε κάθε ηλικία, δίνοντας όμως ιδιαίτερη έμφαση στην ευαισθητοποίηση των νέων ως προς τα περιβαλλοντικά προβλήματα που εντοπίζονται στην κοινότητα τους.

- να βοηθά τους διδασκόμενους να ανακαλύπτουν τα συμπτώματα και τις πραγματικές αιτίες των περιβαλλοντικών προβλημάτων.
- να τονίζει την πολυπλοκότητα των περιβαλλοντικών προβλημάτων και συνεπώς την ανάγκη ανάπτυξης κριτικής σκέψης και ικανοτήτων για την επίλυση προβλημάτων.
- να χρησιμοποιεί τους διάφορους εκπαιδευτικούς χώρους και ευρεία ποικιλία εκπαιδευτικών προσεγγίσεων για τη διδασκαλία και τη μάθηση σχετικά με το περιβάλλον και από το περιβάλλον, με κατάλληλη έμφαση στις πρακτικές δραστηριότητες και τις προσωπικές εμπειρίες.

Πρόταση Ν° 3:

Η Διάσκεψη,

Θεωρώντας ότι η ευρύτερη έννοια της ανάπτυξης, στην οποία συμφωνούν τώρα όλοι οι λαοί, περιλαμβάνει το περιβάλλον ως ένα από τα βασικά συστατικά της.

Θεωρώντας ότι τα περιβαλλοντικά ζητήματα θα μπορούσαν κατ' αναλογία να μελετηθούν και να αντιμετωπιστούν καλύτερα με τη βοήθεια των γενικών κυβερνητικών πολιτικών που εφαρμόζονται σε σχέση με την εθνική ανάπτυξη και τις διεθνείς σχέσεις, στην προσπάθεια να εγκαθιδρυθεί μια νέα παγκόσμια τάξη,

Θεωρώντας ότι το περιβάλλον αφορά σε όλους, άνδρες και γυναίκες κάθε χώρας και ότι η διατήρηση και η βελτίωση του απαιτούν την υποστήριξη και την ενεργό συμμετοχή των πληθυσμών αυτών των χωρών,

Εκτιμώντας ότι η εκπαίδευση, σε όλα τα επίπεδα, είναι απαραίτητη κατ' αυτήν την έννοια,

Προτείνει στα Κράτη-Μέλη:

Να ενσωματώσουν την περιβαλλοντική εκπαίδευση στη γενικότερη πολιτική τους και ανάλογα με την εθνική τους δομή, να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου ιδιαίτερα:

- Να ευαισθητοποιήσουν το κοινό στα περιβαλλοντικά προβλήματα και τα σημαντικά

προγράμματα που εκτελούνται ή σχεδιάζονται.

- Να αναπτύξουν μια πιο λεπτομερή γενική πληροφόρηση, η οποία θα επιτρέψει τη συνολική θεώρηση των κύριων προβλημάτων, τη δυνατότητα αντιμετώπισής τους και την αντίστοιχη επείγουσα ανάγκη για τα μέτρα που πάρθηκαν ή θα παρθούν.
- Να ενθαρρύνουν τη δραστηριοποίηση του θεσμού της οικογένειας και των ενώσεων που ασχολούνται με την περιβαλλοντική εκπαίδευση των παιδιών ιδιαίτερα στα πλαίσια της προσχολικής τους εκπαίδευσης.
- Να προσδώσουν στο σχολείο ένα κεντρικό ρόλο στο σύνολο της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και να διοργανώσουν γι' αυτόν το σκοπό μια συστηματική δράση στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.
- Να επεκτείνουν τα προγράμματα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στις ανώτερες βαθμίδες εκπαίδευσης.
- Να εδραιώσουν τα μέσα και τις μεθόδους για μια ενδοϋπηρεσιακή επιμορφωτική πολιτική που θα επιτρέψει τη συμπληρωματική και ειδικότερα την πρακτική κατάρτιση, την οποία μπορεί να χρειασθούν όσοι, από διάφορες θέσεις στο δημόσιο ή ιδιωτικό τομέα, ασκούν αρμοδιότητες σχετιζόμενες με το περιβάλλον.
- Να επιδιώξουν, μέσω της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, τη σταδιακή αλλαγή των στάσεων και συμπεριφορών, ούτως ώστε να προκαλέσουν τη συνειδητοποίηση όλων των πολιτών σε ό,τι αφορά στις ευθύνες τους στο σχεδιασμό, την επεξεργασία και την εφαρμογή εθνικών ή διεθνών περιβαλλοντικών προγραμμάτων.
- Να συμβάλλουν, συνεπώς, στην αναζήτηση μιας νέας ηθικής, στηριγμένης στο σεβασμό της φύσης, του ανθρώπου και της αξιοπρέπειας του, του μέλλοντος του και στην ανάγκη για μια προσιτή σε όλους ποιότητα ζωής, σε ένα γενικότερο κλίμα προσωπικής συμμετοχής.

Προτείνει στο Γενικό Διευθυντή της UNESCO:

- να παράσχει τεχνική βοήθεια στα Κράτη-Μέλη, που δεν διαθέτουν ακόμη εθνικό σύστημα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, για το σχεδιασμό και την εκτέλεση ενός κατάλληλου προγράμματος, σχετικά με αυτό το πρόβλημα,
- να προωθήσει τη σταδιακή ενσωμάτωση του συστήματος που θα δημιουργηθεί με αυτό τον τρόπο, στο πλαίσιο της περιφερειακής και διεθνούς συνεργασίας.

Πρόταση Ν°4:

Η Διάσκεψη,

Θεωρώντας επιβεβλημένο να τονισθούν, όχι μόνον οι κοινωνικο-οικονομικές πλευρές, οι οποίες εκτίθενται καταλλήλως στο έγγραφο της UNESCO, αλλά και οι οικολογικές πλευρές του φυσικού και ανθρώπινου περιβάλλοντος οι οποίες έχουν εξαιρετική σημασία τόσο για τη θεωρητική, όσο και για την πρακτική περιβαλλοντική εκπαίδευση.

Θεωρώντας ότι το περιβάλλον αποτελεί ένα σύστημα,

Θεωρώντας ότι το ανθρώπινο περιβάλλον, όπως κάθε άλλο οικοσύστημα, έχει τη δική του δομή, λειτουργία και ιστορία,

Θεωρώντας ότι τα αίτια της οικολογικής κρίσης θα πρέπει να αναζητηθούν σε ένα βαθύτερο επίπεδο, σε συγκεκριμένες πλευρές των ίδιων κοινωνικο-οικονομικών παραγόντων, όπως:

- σε μία λανθασμένη ηθική αντίληψη της σχέσης μεταξύ της ανθρωπότητας και της φύσης,
- στη συρρίκνωση, εξαιτίας ενός ακραίου θετικισμού, της μονόπλευρης φύσης που έχει η επιστημονική θεώρηση της πραγματικότητας,

Προτείνει στα Κράτη-Μέλη, σε ό,τι αφορά στην τυπική και άτυπη περιβαλλοντική εκπαίδευση:

- Να προωθήσουν τη βαθύτερη κατανόηση των φυσικών πλευρών του περιβάλλοντος.
- Να αναπτύξουν τη συστηματική προσέγγιση στην ανάλυση και διαχείριση των φυσικών και ανθρωπίνων οικοσυστημάτων.
- Να λάβουν υπόψη τη χρονική διάσταση (παρελθόν, παρόν και μέλλον) κάθε περιβάλλοντος.

Πρόταση Ν° 5:

Η Διάσκεψη,

Προτείνει στις κυβερνήσεις τη συστηματική εκτίμηση της επίδρασης στο περιβάλλον των αναπτυξιακών δραστηριοτήτων και *ζητά* οι στρατηγικές και τα προγράμματα αναπτυξιακής βοήθειας να παρέχουν στις διάφορες χώρες τη δυνατότητα θέσπισης περιβαλλοντικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων που θα εμπεριέχουν την αποτίμηση της ανάπτυξης από τη σκοπιά του ανθρώπινου περιβάλλοντος.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.

Οργανωτική δομή.

Πρόταση Ν° 6:

Προτείνεται στα Κράτη-Μέλη στα πλαίσια του δυνατού, να ενισχύσουν ή να δημιουργήσουν τις κατάλληλες οργανωτικές δομές, οι οποίες μεταξύ άλλων θα έχουν τα λειτουργικά χαρακτηριστικά που αναφέρονται παρακάτω. Θα ανήκει στην κάθε κυβέρνηση η δικαιοδοσία του καθορισμού της φύσης αυτής της δομής, η οποία μπορεί να περιλαμβάνει εκπροσώπους τόσο των εκπαιδευτικών, όσο και των επιφορτισμένων με την προστασία του περιβάλλοντος Αρχών, διδάσκοντες διαφόρων εκπαιδευτικών βαθμίδων, Οργανισμούς που ασχολούνται -σε εθνικό επίπεδο- με την περιβαλλοντική εκπαίδευση και τα Μ.Μ.Ε. Ανάμεσα στις λειτουργίες της δομής αυτής θα είναι:

- Να διευκολύνει τις επαφές με την UNESCO, το UNEP και τους άλλους Οργανισμούς που ασχολούνται με την περιβαλλοντική εκπαίδευση.
- Να συντονίζει τις πρωτοβουλίες στον τομέα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.
- Να αναλάβει το ρόλο ενός συμβουλευτικού οργάνου για την περιβαλλοντική εκπαίδευση σε κυβερνητικό επίπεδο.
- Να παίξει το ρόλο ενός κέντρου τεκμηρίωσης και πληροφόρησης στην περιβαλλοντική εκπαίδευση και κατάρτιση.
- Να αναπτύξει μέσα στις διάφορες κοινωνικές και επαγγελματικές ομάδες τη γνώση και πληροφόρηση σχετικά με τα ζητήματα που συνδέονται με την περιβαλλοντική εκπαίδευση στη χώρα.
- Να δημιουργήσει σχέσεις συνεργασίας μεταξύ των οργανώσεων και φορέων της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, ομάδων πολιτών και των επιστημονικών, ερευνητικών και εκπαιδευτικών οργανώσεων.
- Να διευκολύνει τη συχνότερη επαφή μεταξύ των διευθυντικών και πολιτικών στελεχών αυτών των οργανώσεων και ομάδων.
- Να παρέχει τα πλαίσια και τις κατευθυντήριες αρχές για τη δημιουργία επιτροπών περιβαλλοντικής δράσης σε όλη τη χώρα.

- Να εκτιμήσει την ανάγκη για έρευνα, ανάπτυξη και αξιολόγηση στην περιβαλλοντική εκπαίδευση.
- Να διευκολύνει και να ενθαρρύνει την συμμετοχή των προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, μεταξύ αυτών και των εθελοντικών ομάδων.

Η δομή αυτή θα στόχευε στην προσαρμογή των προτάσεων της Διακυβερνητικής Διάσκεψης της UNESCO για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, στις εθνικές και τοπικές συνθήκες, καθώς και στη βοήθεια προς τις κυβερνήσεις για την εφαρμογή των προτάσεων.

Προτείνεται, επίσης, στην UNESCO με τη συνεργασία του UNEP να διευκολύνει, εάν και εφόσον υπάρχει ανάγκη, να δημιουργήσει μια δομή όπως αυτή αναλύθηκε παραπάνω, στις χώρες όπου αυτή δεν υφίσταται ακόμη.

Πρόταση Ν° 7:

1. - Εφόσον η περιβαλλοντική εκπαίδευση μπορεί να προωθήσει τη διατήρηση και τη βελτίωση της βιόσφαιρας, βελτιώνοντας έτσι την ποιότητα ζωής των ανθρώπων όπως και προστατεύοντας τα οικοσυστήματα, η Διάσκεψη *προτείνει* στα Κράτη-Μέλη, η περιβαλλοντική εκπαίδευση να στοχεύει στην δημιουργία ενημέρωσης, στάσεων συμπεριφορών και αξιών, που να κατευθύνονται στην προστασία της βιόσφαιρας βελτιώνοντας την ποιότητα ζωής παντού, όπως επίσης στη διασφάλιση των ηθικών αξιών, της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, συμπεριλαμβανομένων ιερών χώρων, ιστορικών σημείων, έργων τέχνης, μνημείων και τοπίων, ανθρωπίνου και φυσικού περιβάλλοντος, καθώς και της πανίδας, της χλωρίδας και των ανθρωπίνων οικισμών.

2. - Για την επίτευξη των προαναφερθέντων στόχων, η Διάσκεψη *προτείνει* στα Κράτη-Μέλη τη δημιουργία από τις αρμόδιες αρχές, μιας εξειδικευμένης μονάδας που θα βρίσκεται στην υπηρεσία των περιβαλλοντικών εκπαιδευτικών και θα αναφέρεται:

- στην κατάρτιση των εισηγητών στους περιβαλλοντικούς τομείς.
 - στη κατάρτιση σχολικών προγραμμάτων, συμβατών με τις ανάγκες του περιβάλλοντος σε τοπικό, περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο.
 - στην προετοιμασία βιβλίων και επιστημονικών εργασιών αναφοράς, που είναι απαραίτητα για τη δημιουργία βελτιωμένων προγραμμάτων.
- στην επεξεργασία εκπαιδευτικών μεθόδων και μέσων, συμπεριλαμβανομένων των οπτικοακουστικών βοηθητικών μέσων, που απαιτούνται για την επεξήγηση και εκλαΐκευ-

ση των περιβαλλοντικών σχεδίων και προγραμμάτων.

3. - Η Διάσκεψη *προτείνει* στα Κράτη-Μέλη την αποχή από ενέργειες που θα παραμόρφωναν το περιβάλλον ή θα απειλούσαν την ανθρώπινη ύπαρξη, υγεία ή οικονομική κατάσταση.

4. - Η Διάσκεψη *προτείνει* την ενθάρρυνση των Κρατών-Μελών για τη δημιουργία τοπικών ενώσεων που θα προωθούσαν την προστασία του περιβάλλοντος και θα συμμετείχαν σε προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, τόσο σε διάφορα κοινωνικά και επαγγελματικά επίπεδα, όσο και στο επίπεδο της λήψης αποφάσεων.

5. - Αναγνωρίζοντας την αναγκαιότητα μιας κοινής γλώσσας για τη διευκόλυνση της επικοινωνίας σε ό,τι αφορά στην αντιμετώπιση περιβαλλοντικών ζητημάτων, η Διάσκεψη *προτείνει* στην UNESCO, με τη συνεργασία UNEP και άλλων Οργανισμών, την προώθηση της τυποποίησης της περιβαλλοντικής ορολογίας, μέσω της σύνταξης ενός πολύ - γλωσσικού λεξιλογίου που θα πρέπει να εκδοθεί στις γλώσσες εργασίας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών και των εξειδικευμένων του φορέων.

6. - Θεωρώντας ότι είναι απαραίτητη η διατήρηση της ανθρώπινης και πολιτισμικής κληρονομιάς, καθώς και των διακριτικών χαρακτηριστικών των διαφόρων πολιτισμών, η Διάσκεψη *προτείνει* στα Κράτη-Μέλη κάθε δυνατή προσπάθεια να στοχεύει στη διατήρηση αυτής της κληρονομιάς, εισάγοντας στην περιβαλλοντική εκπαίδευση τη διδασκαλία της πολιτισμικής κληρονομιάς.

7. - Η Διάσκεψη *προτείνει* στα Κράτη-Μέλη να λάβουν υπόψη τους τη θετική και εμπλουτιστική επίδραση των ηθικών αξιών στην ανάπτυξη των προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Σε ποιους πρέπει να απευθύνεται η περιβαλλοντική εκπαίδευση.

Πρόταση Ν° 8:

Η Διάσκεψη,

Προτείνει στα Κράτη-Μέλη να λάβουν υπόψη τους, τα παρακάτω:

- *Εκπαίδευση του ευρέως κοινού:* -Πρέπει να παρέχεται σε κάθε ηλικία και σε όλα τα επίπεδα σχολικής εκπαίδευσης, σε διδασκόμενους και διδάσκοντες και στο πλαίσιο διαφόρων εξωσχολικών εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων που απευθύνονται σε νέους και ενήλικες, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Οι μη κερδοσκοπικοί

(εθελοντικοί) Οργανισμοί μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο για αυτόν το σκοπό.

- *Εκπαίδευση ιδιαίτερων επαγγελματιών ή κοινωνικών ομάδων.* Επικεντρώνεται, ιδιαίτερα σ' αυτούς των οποίων οι δραστηριότητες και η επιρροή έχουν σημαντική επίδραση στο περιβάλλον. Για παράδειγμα, μηχανικοί, αρχιτέκτονες, διοικητικοί υπάλληλοι και σχεδιαστές, βιομήχανοι, συνδικαλιστές, υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής και αγρότες. Ποικίλα επίπεδα της τυπικής και άτυπης εκπαίδευσης πρέπει να συνδράμουν σε αυτήν την κατάρτιση.
- *Επιμόρφωση ειδικών επαγγελματιών και επιστημόνων:* αυτή η εκπαίδευση αφορά όσους εργάζονται σε εξειδικευμένα προβλήματα του περιβάλλοντος, όπως, βιολόγοι, οικολόγοι, υδρολόγοι, τοξικολόγοι, εδαφολόγοι, λιμνολόγοι, αγρονόμοι, δασολόγοι, αρχιτέκτονες τοπίου, ωκεανογράφοι, μετεωρολόγοι, και υγιεινολόγοι. Είναι σημαντικό η εκπαίδευση των επιστημόνων να περιέχει μια διεπιστημονική διάσταση.

Η Περιβαλλοντική εκπαίδευση για το ευρύ κοινό.

Πρόταση Ν° 9:

Η Διάσκεψη,

Λαμβάνοντας υπόψη την ανάγκη προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης τα οποία θα προωθήσουν την γνώση του ευρέως κοινού σχετικά με το περιβάλλον του και τους κινδύνους στους οποίους αυτό μπορεί να εκτεθεί,

Διαπιστώνοντας τη σπουδαιότητα της ενεργού συμμετοχής του ευρέως κοινού στην επίλυση των περιβαλλοντικών προβλημάτων της σύγχρονης κοινωνίας:

- *Καλεί* το Γενικό Διευθυντή της UNESCO να επεξεργασθεί πρότυπα προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης που να απευθύνονται στο ευρύ κοινό, με το στόχο να δοθούν στους πολίτες επαρκείς γνώσεις και πληροφορίες, διευκολύνοντας τους να συμμετάσχουν στη λήψη αποφάσεων που αφορούν στο περιβάλλον τους, και
- Προτείνει* στα Κράτη-Μέλη να συμπεριλάβουν στις περιβαλλοντικές εκπαιδευτικές στρατηγικές των χωρών τους, την προετοιμασία προγραμμάτων που παρέχουν τις πληροφορίες σχετικά με τις παρούσες ή προβλεπόμενες δραστηριότητες με τεράστιες πιθανές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Τέτοιου είδους προγράμματα θα έπρεπε παράλληλα, να τονίζουν τη σπουδαιότητα της συμμετοχής του ευρέως κοινού και των Μη Κυβερνητικών Οργανισμών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Τα προγράμματα θα έπρεπε

επίσης να εκθέτουν τις πιθανές λύσεις στα θεωρούμενα προβλήματα και να στοχεύουν την ανάπτυξη υπεύθυνης στάσης από τους συμμετέχοντες.

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση των επαγγελματιών.

Πρόταση Ν° 10:

Η Διάσκεψη *προτείνει* στα Κράτη-Μέλη η κατάρτιση των επαγγελματιών, όπως, οικονομολόγων, διοικητών επιχειρήσεων, αρχιτεκτόνων, υπευθύνων σχεδιασμών, δασικών διαχειριστών, μηχανικών, τεχνικών και άλλων, των οποίων οι δραστηριότητες, παρόλο που δεν αφορούν αποκλειστικά στον τομέα του περιβαλλοντικού σχεδιασμού και διαχείρισης, έχουν τεράστια άμεση ή έμμεση επίδραση στο περιβάλλον -να περιλαμβάνει έναν κοινό πυρήνα διεπιστημονικών περιβαλλοντικών σπουδών, που θα αφορούν τόσο στο φυσικό, όσο και στο ανθρώπινο περιβάλλον, και θα σχετίζονται με την επαγγελματική τους δραστηριότητα. Εξάλλου, ιδιαίτερη προσοχή θα έπρεπε να δοθεί στην ανάπτυξη κατάλληλων μεθοδολογιών και θεσμικών κανονισμών, για το σκοπό αυτό.

Πρόταση Ν° 11:

Η Διάσκεψη,

θεωρώντας ότι οι δραστηριότητες πολλών επαγγελματιών (όπως μηχανικών, αρχιτεκτόνων, διοικητικών και υπευθύνων σχεδιασμού κάθε τομέα) έχουν μεγάλη επίδραση στο περιβάλλον.

Προτείνει στα Κράτη-Μέλη την κατάρτιση των ατόμων αυτών με την παροχή μιας περαιτέρω περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, η οποία πρέπει να είναι το λιγότερο δύο ειδών:

1. - Εμβριθής συμπληρωματική και ενδοϋπηρεσιακή κατάρτιση ή προγράμματα διαρκούς εκπαίδευσης που θα επιτρέψουν τη στενότερη επαφή των επαγγελματιών ομάδων σε διεπιστημονική βάση (η μεθοδολογία για την οποία θα χρειαστεί περαιτέρω επεξεργασία, καθώς και τις κατάλληλες θεσμικές διευθετήσεις).

- Μεταπτυχιακά προγράμματα που απευθύνονται σε ένα ήδη εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό. θεωρείται ότι μία αποτελεσματική μέθοδος κατάρτισης συνίσταται στην μέθοδο επίλυσης προβλήματος, με βάση μια διευρυμένη διεπιστημονική ομάδα. Αυτό θα συμβάλλει στη δημιουργία επαγγελματιών που παράλληλα με την εξάσκηση των αρχικών τους ειδικοτήτων, έχοντας λάβει μια διεπιστημονική κατάρτιση θα έχουν αποκτήσει την ικανότητα να εργάζονται ως μέλη μιας διεπιστημονικής ομάδας. Αυτοί οι

επιστήμονες θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν ως "περιβαλλοντικοί ολοκληρωτές" ή "ολοκληρωτές", διακρινόμενοι από τους "γενικούς" ή τους "ειδικούς" επιστήμονες.

Περιεχόμενα και Μέθοδοι.

Πρόταση Ν° 12:

Η Διάσκεψη,

Θεωρώντας ότι:

- Οι ιδιαίτεροι επιστημονικοί κλάδοι που μπορούν να επηρεάσουν τα περιβαλλοντικά ζητήματα, συχνά διδάσκονται ξεχωριστά και πιθανόν να τείνουν να παραμελούν ή να μη δίνουν την πρέπουσα σημασία στα περιβαλλοντικά προβλήματα.
- Και οι ιδιαίτερες και χωριστές (πολυεπιστημονικές) και οι διεπιστημονικές προσεγγίσεις μπορούν να συνεισφέρουν ανάλογα με τις συγκυρίες, στις υπό κατάρτιση ομάδες και τα επίπεδα ηλικιών.
- Οι διδακτικές μέθοδοι που απαιτούνται για κάθε μορφή προσέγγισης βρίσκονται ακόμη στο στάδιο της επεξεργασίας,
- Η ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στα υπάρχοντα αναλυτικά προγράμματα και στα προγράμματα διδασκαλίας είναι συχνά αργή,
- Τα κριτήρια βάσει των οποίων καθορίζεται το περιεχόμενο των προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και των αναλυτικών προγραμμάτων επίσης χρειάζονται περαιτέρω επεξεργασία.
- Οι κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες καθορίζουν διαφορετικές εκπαιδευτικές πλευρές,
- Οι ιστορικές και πολιτισμικές καταστάσεις επίσης απαιτούν ιδιαίτερη προσοχή.
- Ορισμένα τμήματα της κοινωνίας -όπως, αγρότες, κάτοικοι αγροτικών περιοχών, διευθυντές, βιομηχανικοί εργάτες και γονείς- έχουν ανάγκη ιδιαίτερα διαμορφωμένων και προσαρμοσμένων σε αυτά, προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.
- Στην πλειονότητα, αν όχι στο σύνολο των αναλυτικών προγραμμάτων και των προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, η διδασκαλία των οικολογικών θεμάτων διαδραματίζει ένα θεμελιωδώς σημαντικό ρόλο.
- Η διεπιστημονική προσέγγιση είναι απαραίτητη για την βελτίωση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

- Η διεπιστημονική προσέγγιση δεν είναι εφικτή χωρίς την ενεργό συμμετοχή των διδασκόντων.
- Η διεπιστημονική ή ολοκληρωμένη προσέγγιση δε μπορεί να είναι αποτελεσματική χωρίς την ταυτόχρονη δημιουργία παιδαγωγικών υλικών.
- Η περιβαλλοντική εκπαίδευση πρέπει κατά προτίμηση να προσανατολίζεται στην επίλυση των προβλημάτων (προσέγγιση επίλυσης προβλήματος) και να αναζητά ευκαιρίες για δράση (προσέγγιση προσανατολισμένη στη δράση).
- Είναι απαραίτητη η σχετική με αυτές τις διαφορετικές προσεγγίσεις, απόψεις και μεθόδους έρευνα για την εξασφάλιση μιας υγιούς βάσης για τη διαμόρφωση των αναλυτικών προγραμμάτων και των προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.
- Οι θεσμοί για τέτοιου είδους έρευνα, ανάλογα με την περίπτωση απαιτούν δημιουργία, ανάπτυξη ή υποστήριξη

Προτείνει στα Κράτη-Μέλη

- Οι αρμόδιες αρχές να αναλάβουν να ξεκινήσουν, να συνεχίσουν και να ενδυναμώσουν -όπως οι περιστάσεις το απαιτούν- προσπάθειες για την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών ζητημάτων σε διάφορους επιστημονικούς τομείς και αντικείμενα του τυπικού εκπαιδευτικού συστήματος.
- Στα ιδρύματα εκπαίδευσης και κατάρτισης να δοθεί η απαραίτητη ευελιξία δράσης, διευκολύνοντας τα έτσι να συμπεριλάβουν στα ήδη υπάρχοντα προγράμματα, κατάλληλα στοιχεία της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και να δημιουργήσουν νέα περιβαλλοντικά προγράμματα, που ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις μιας διεπιστημονικής προσέγγισης και μεθοδολογίας.
- Οι αρμόδιες αρχές να επεξεργαστούν τα κριτήρια τα οποία θα αποτελέσουν την βάση του περιβαλλοντικού περιεχομένου του προγράμματος που θα προσφέρεται σε μαθητές και σπουδαστές, σύμφωνα με τις ατομικές τους ανάγκες και λαμβάνοντας υπόψη τοπικούς, κοινωνικούς, επαγγελματικούς και άλλους παράγοντες.
Στο πλαίσιο των διαφόρων ατομικών συστημάτων, θα πρέπει να παρέχεται ενθάρρυνση και υποστήριξη στις διάφορες επιστήμες με την αναγνώριση της ιδιαίτερης προσφοράς τους στην περιβαλλοντική εκπαίδευση και με απόδοση της κατάλληλης προτεραιότητας. Στους υπεύθυνους σχεδιασμού και εκπόνησης των προγραμμάτων γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης, θα πρέπει επίσης να παρέχεται ενθάρρυνση και υπό-

στήριξη, με σκοπό τη συνεργασία και το συντονισμό μεταξύ των διαφόρων τομέων και την επίτευξη των περιβαλλοντικών σκοπών και στόχων.

- Να εξετάσουν τη δυνατότητα κατάλληλων ιδρυμάτων να εκπονήσουν έρευνες σχετικά με την ανάπτυξη προγραμμάτων και σχεδίων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και να ενθαρρύνουν τις απαραίτητες πρωτοβουλίες, συμπεριλαμβανομένης και της συνεργασίας μεταξύ των διαφόρων θεσμικών οργάνων.
- Οι αρμόδιες αρχές να υποστηρίξουν την ανάπτυξη των αναλυτικών προγραμμάτων, ανάλογα με τις ιδιαίτερες ανάγκες περιοχών, αστικών και αγροτικών, κοινωνικής, ιστορικής ή πολιτιστικής σημασίας, καθώς και σύμφωνα με τις ανάγκες ορισμένων ιδιαίτερων ομάδων, όπως αγροτών, εργατών της βιομηχανίας και των γονιών.
- Οι φορείς που εμπλέκονται στη διαδικασία ανάπτυξης προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, προγραμμάτων διδασκαλίας και παραγωγής παιδαγωγικού υλικού για την περιβαλλοντική εκπαίδευση, να μελετήσουν τα προβλήματα που συνδέονται με τα μεμονωμένα μαθήματα, τις πολυεπιστημονικές και διεπιστημονικές προσεγγίσεις. Να λάβουν υπόψη την καταλληλότητα κάθε προσέγγισης στις διάφορες καταστάσεις και στις ομάδες μαθητευομένων και να εξακριβώσουν την πιο αποτελεσματική συμβολή, λ.χ. των φυσικών επιστημών, των κοινωνικών επιστημών και της τεχνολογίας.
- Ότι στο πλαίσιο όλων των προσεγγίσεων, θα δίνεται πλήρης και επαρκής προσοχή στη διδασκαλία των οικολογικών εννοιών, των συστημάτων της ατμόσφαιρας, λιθόσφαιρας, υδρόσφαιρας και βιόσφαιρας και στις σχετικές κοινωνικο-οικονομικές απόψεις.
- Οι σχετικοί φορείς θα πρέπει να ενθαρρυνθούν να αναλάβουν προγράμματα αρχικής και ενδοϋπηρεσιακής κατάρτισης και επιμόρφωσης για διδάσκοντες, παραγωγή εκπαιδευτικών υλικών και διάδοση της πληροφορίας.
- Τα προγράμματα έρευνας και ανάπτυξης προγραμμάτων θα πρέπει κατά προτίμηση να κατευθύνονται προς τη λύση προβλημάτων και ανάληψη δράσης.
- Σε τομείς ειδικού ενδιαφέροντος για την πολιτισμική και ιστορική κληρονομιά, οι πολιτικές της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης θα πρέπει να συνοδεύονται από θετικές στρατηγικές για την κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη.

Πρόταση Ν° 13:

Η Διάσκεψη

Θεωρώντας ότι:

- τα Πανεπιστήμια -ως κέντρα έρευνας, διδασκαλίας και κατάρτισης εξειδικευμένου προσωπικού, για την ικανοποίηση των εθνικών αναγκών- πρέπει να ασχοληθούν με αυξανόμενο ρυθμό με την έρευνα για την περιβαλλοντική εκπαίδευση και την κατάρτιση εμπειρογνομόνων της τυπικής και άτυπης εκπαίδευσης, κ α ι
- η περιβαλλοντική εκπαίδευση στα κολέγια και στα πανεπιστήμια θα διαφοροποιηθεί σημαντικά από την παραδοσιακή εκπαίδευση, καθώς θα παρέχει στους σπουδαστές τις απαραίτητες βασικές γνώσεις, προκειμένου η μελλοντική επαγγελματική τους δραστηριότητα να ωφεληθεί το περιβάλλον τους.

Προτείνει στα Κράτη-Μέλη:

- να καταγράψουν τις δυνατότητες των πανεπιστημίων, να διεξάγουν έρευνα και ιδιαίτερα βασική έρευνα σχετικά με την περιβαλλοντική εκπαίδευση,
- να αναγνωρίσουν το γεγονός, ότι, εκτός από την υιοθέτηση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης με τη μορφή ενός μαθήματος, η διεπιστημονική αντιμετώπιση βασικών προβλημάτων της αλληλεπίδρασης μεταξύ ανθρώπου και περιβάλλοντος είναι απαραίτητη για τους σπουδαστές κάθε τομέα, όχι μόνον των φυσικών και τεχνικών επιστημών, αλλά παράλληλα των κοινωνικών επιστημών και της τέχνης, καθώς οι σχέσεις μεταξύ φύσης, τεχνολογίας και κοινωνίας σημαδεύουν και καθορίζουν την εξέλιξη ενός κοινωνικού συνόλου,
- να δημιουργήσουν διάφορα διδακτικά βοηθήματα και εγχειρίδια για τις θεωρητικές βάσεις της προστασίας του περιβάλλοντος σε όλους τους εξειδικευμένους τομείς που θα συντάσσονταν το συντομότερο δυνατόν από καταξιωμένους επιστήμονες,
- να αναπτύξουν στενή συνεργασία μεταξύ διαφόρων πανεπιστημιακών ιδρυμάτων (σχολές, τμήματα κ.λ.π.), με τον κοινό σκοπό της κατάρτισης των ειδικών της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.
- Μια τέτοια συνεργασία θα πρέπει να λάβει διαφορετικές μορφές που να ανταποκρίνονται στη δομή της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης σε κάθε χώρα, αλλά θα πρέπει να συνδυάζει τα αντικείμενα διαφόρων περιοχών της επιστήμης, όπως, της φυσικής, της χημείας, της βιολογίας, της οικολογίας, της γεωγραφίας, των κοινωνικο-οικονομικών σπουδών, της ηθικής, των επιστημών της αγωγής, της αισθητικής εκπαίδευσης, κλπ.

Πρόταση Ν° 14:

Η Διάσκεψη,

Συστήνει στα Κράτη- Μέλη:

- Τα προγράμματα που απευθύνονται στους μαθητές της επαγγελματικής και τεχνικής εκπαίδευσης να περιλαμβάνουν πληροφορίες για τις περιβαλλοντικές αλλαγές που απορρέουν από τη μελλοντική περιβαλλοντική δραστηριότητα τους. Αυτή η τροποποιημένη επαγγελματική εκπαίδευση θα έπρεπε να τονίζει τη σχέση του ανθρώπου και του κοινωνικού, φυσικού και πολιτισμικού του περιβάλλοντος και να ενισχύει την επιθυμία για τη βελτίωση του περιβάλλοντος μέσω του επηρεασμού της διαδικασίας λήψης αποφάσεων.
- Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στην επαγγελματική τεχνική εκπαίδευση για: (α) τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις κάθε επαγγελματικής δραστηριότητας (β) τη συνολική επίπτωση των επαγγελματικών δραστηριοτήτων στο περιβάλλον. Οι στόχοι αυτοί θα μπορούσαν να επιτευχθούν:
 - με την ενσωμάτωση περιβαλλοντικών στόχων στην κατάρτιση των ήδη απασχολούμενων και
 - με την ενσωμάτωση περιβαλλοντικών θεμάτων από το ξεκίνημα της επαγγελματικής τεχνικής εκπαίδευσης.

Καλεί την UNESCO:

- να λάβει, σε συνεργασία με το UNEP και άλλα αρμόδια όργανα των Ηνωμένων Εθνών, τα απαραίτητα μέτρα ούτως ώστε η περιβαλλοντική εκπαίδευση να τύχει της δέουσας προσοχής στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης και ιδιαίτερα κατά την προετοιμασία των προγραμμάτων της.

Πρόταση Ν° 15:

Η Διάσκεψη,

Εκτιμώντας ότι το εργασιακό περιβάλλον συνιστά ένα τοπικό περιβάλλον, που επιδρά όσους επηρεάζονται από αυτό, τόσο φυσιολογικά, όσο και κοινωνικά και ψυχολογικά,

Θεωρώντας το εργασιακό περιβάλλον, ως φυσικό μέσο εκμάθησης, για ένα μεγάλο τμήμα του ενήλικου πληθυσμού και συνεπώς ως ένα τέλειο σημείο αφετηρίας για την περιβαλλοντική εκπαίδευση ενηλίκων.

Θεωρώντας ότι η καθολική σημασία του εργασιακού περιβάλλοντος το καθιστά επιθυμητό για την εισαγωγή αυτών των πλευρών της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στην πρω-

τοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, καθώς επίσης στην μετασχολική εκπαίδευση και την εκπαίδευση των ενηλίκων,

Κάνοντας αναφορά στις εργασίες του Διεθνούς Οργανισμού Εργασίας στον τομέα αυτό,

Προτείνει στα Κράτη-Μέλη την υιοθέτηση των ακόλουθων στόχων, ως κατευθυντήριων αρχών για τη χάραξη πολιτικής σχετικής με την εκπαίδευση για το εργασιακό περιβάλλον:

- Οι μαθητές της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης πρέπει να εφοδιάζονται με μία γενική γνώση του εργασιακού περιβάλλοντος και των προβλημάτων του,
- η εκπαίδευση ιδιαίτερων επαγγελματιών, πρέπει να περιλαμβάνει γνώσεις σχετικές με το εργασιακό περιβάλλον κάθε επαγγέλματος, συμπεριλαμβανομένων των πληροφοριών για τα υγειονομικά πρότυπα ως προς τα επιτρεπτά όρια περιβαλλοντικής ρύπανσης, θορύβου, δονήσεων, ακτινοβολίας και άλλων παραγόντων που επηρεάζουν τον άνθρωπο, καθώς και για το σύστημα μέτρησης του μεγέθους τους. Θα έπρεπε επίσης, να εξασφαλιστεί η διαρκής εκπαίδευση σε αυτόν τον τομέα.
- οι υπεύθυνοι για τη λήψη αποφάσεων, οι σύμβουλοι και τα άλλα άτομα που έχουν σημαντική επιρροή στο εργασιακό περιβάλλον θα έπρεπε να εκπαιδευτούν κατάλληλα, ώστε να συνειδητοποιήσουν τα προβλήματα του εργασιακού περιβάλλοντος, να προτείνουν λύσεις και τρόπους εφαρμογής τους. Θα έπρεπε επίσης, να έχουν τη δυνατότητα της εξειδίκευσης και της περαιτέρω εκπαίδευσης.
- θα έπρεπε να παρέχεται εκπαίδευση στους εργαζόμενους, δίνοντας τους έτσι τη δυνατότητα να λάβουν γνώσεις για το εργασιακό τους περιβάλλον που θα αποδειχθούν χρήσιμες για το επάγγελμα τους,
- τα άτομα που έχουν αναλάβει την διδασκαλία των υπολοίπων, σχετικά με τα προβλήματα του εργασιακού περιβάλλοντος, θα έπρεπε να λάβουν κατάλληλη εκπαίδευση.

Πρόταση N° 16:

Η Διάσκεψη

Εκτιμώντας την τεράστια δυνατότητα των καταναλωτών να επηρεάζουν έμμεσα, μέσω της ατομικής και συλλογικής καταναλωτικής τους συμπεριφοράς, τα αποτελέσματα της κατανάλωσης στο περιβάλλον και στη χρήση των παγκοσμίων φυσικών πόρων,
Θεωρώντας ότι αυτοί που παράγουν και διαφημίζουν αγαθά είναι υπεύθυνοι των άμεσων

και έμμεσων επιπτώσεων τους στο περιβάλλον,

Αναγνωρίζοντας την τεράστια επιρροή των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας στην καταναλωτική συμπεριφορά του ατόμου, ιδιαίτερα μέσω των εμπορικών προγραμμάτων και των διαφημίσεων,

Θεωρώντας, τέλος, το αυξανόμενο ενδιαφέρον των Οργανώσεων Καταναλωτών και το σπουδαίο ρόλο που μπορούν να διαδραματίσουν στην εκπαίδευση των καταναλωτών σχετικά με την περιβαλλοντικά επιζήμια συμπεριφορά και την αλόγιστη χρήση των καταναλωτικών αγαθών,

Προτείνει στα Κράτη-Μέλη:

- να ενθαρρύνουν τις εθνικές Οργανώσεις Καταναλωτών, τους παραγωγούς και τους καταναλωτές εν γένει, να δώσουν περισσότερη προσοχή στην περιβαλλοντικά επιζήμια καταναλωτική συμπεριφορά και την πιθανή επιβλαβή και αλόγιστη χρήση των καταναλωτικών αγαθών. Ιδιαίτερα, οι καταναλωτές θα πρέπει να συνειδητοποιήσουν τους πιθανούς μηχανισμούς που επηρεάζουν την παραγωγή τέτοιων αγαθών,
- να ενθαρρύνουν τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας να συνειδητοποιήσουν τον εκπαιδευτικό τους ρόλο στη διαμόρφωση της καταναλωτικής συμπεριφοράς, προκειμένου να αποθαρρύνουν την κατανάλωση αγαθών που μπορεί να είναι επιζήμια για το περιβάλλον,
- να μεριμνήσουν, ούτως ώστε οι αρμόδιες εκπαιδευτικές αρχές να ενθαρρύνουν την εισαγωγή των ζητημάτων αυτών στα προγράμματα της τυπικής και άτυπης εκπαίδευσης.

Κατάρτιση του προσωπικού.

Πρόταση Ν° 17:

Η Διάσκεψη

Εκτιμώντας την ανάγκη να κατανοήσουν όλοι οι διδάσκοντες τη σπουδαιότητα της περιβαλλοντικής έμφασης στη διδασκαλία τους

Προτείνει στα Κράτη-Μέλη:

- να εισαγάγουν τις περιβαλλοντικές επιστήμες και την περιβαλλοντική εκπαίδευση στα προγράμματα αρχικής κατάρτισης των διδασκόντων,
- να παράσχουν στο προσωπικό της εκπαίδευσης των διδασκόντων την απαιτούμενη βοήθεια, κ α ι

- να φροντίσουν, ώστε οι διδάσκοντες να λάβουν κατάλληλη περιβαλλοντική κατάρτιση, σχετική με την περιοχή, αστική είτε αγροτική στην οποία πρόκειται να εργαστούν.

Πρόταση Ν° 18:

Η Διάσκεψη

Εκτιμώντας ότι η σπουδαιότητα της ενδοϋπηρεσιακής επιμόρφωσης υπογραμμίζεται από το γεγονός ότι η συντριπτική πλειοψηφία των σημερινών διδασκόντων έλαβαν το πτυχίο τους σε μια εποχή που η περιβαλλοντική εκπαίδευση αγνοούνταν και συνεπώς δεν έλαβαν επαρκή γνώση των περιβαλλοντικών ζητημάτων και της μεθοδολογίας της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης,

Προτείνει στα Κράτη-Μέλη:

- να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα, ώστε να προσφέρουν περιβαλλοντική εκπαίδευση σε όλους τους απασχολούμενους εκπαιδευτικούς που τη χρειάζονται,
- η πραγματοποίηση και η ανάπτυξη της ενδοϋπηρεσιακής επιμόρφωσης, συμπεριλαμβανομένης και της πρακτικής κατάρτισης στην περιβαλλοντική εκπαίδευση πρέπει να γίνει σε στενή συνεργασία με επαγγελματικούς οργανισμούς επιμόρφωσης των διδασκόντων, τόσο σε διεθνές, όσο και σε εθνικό επίπεδο,
- η ενδοϋπηρεσιακή επιμόρφωση να λάβει υπόψη της την περιοχή (αστική ή αγροτική), όπου εργάζονται οι διδάσκοντες.

Προτείνει στην UNESCO:

να προωθήσει τη διάδοση των ιδεών, των προγραμμάτων και του διδακτικού υλικού που απαιτείται για την ενδοϋπηρεσιακή επιμόρφωση των διδασκόντων.

Παιδαγωγικό Υλικό.

Πρόταση Ν° 19:

Θεωρώντας ότι η περιβαλλοντική εκπαίδευση μπορεί να είναι περισσότερο αποτελεσματική εάν διατεθούν σ' αυτήν τα απαιτούμενα διδακτικά βοηθήματα και παιδαγωγικά υλικά,

Προτείνει στα Κράτη-Μέλη:

- να διαμορφώσουν τις βασικές αρχές για την προετοιμασία πρωτότυπων εγχειριδίων

και κειμένων προς ανάγνωση, για χρήση σε όλα τα επίπεδα των τυπικών και άτυπων εκπαιδευτικών συστημάτων,

- κατά την παραγωγή χαμηλού κόστους διδακτικών βοηθημάτων και παιδαγωγικού υλικού, πρέπει να αξιοποιηθούν στο έπακρο τα υπάρχοντα ντοκουμέντα και τα αποτελέσματα της εκπαιδευτικής έρευνας. Πρέπει να αξιολογηθεί το υπάρχον διδακτικό υλικό και να παραχθούν, αν κριθεί απαραίτητο, νέα διδακτικά βοηθήματα για την περιβαλλοντική εκπαίδευση.
- οι διδάσκοντες και οι διδασκόμενοι πρέπει να συμμετάσχουν στην προετοιμασία και την προσαρμογή του παιδαγωγικού υλικού για την περιβαλλοντική εκπαίδευση,
- πρέπει να δοθεί η δυνατότητα στους καταρτιζόμενους εκπαιδευτικούς να κατανοήσουν την ευρύτερη δυνατή ποικιλία του εκπαιδευτικού υλικού και των βοηθημάτων, με ιδιαίτερη προσοχή στα υλικά χαμηλού κόστους και στις δυνατότητες προσαρμογής και αυτοσχεδιασμού σύμφωνα με τις τοπικές συνθήκες.

Διάδοση των πληροφοριών.

Πρόταση Ν° 20:

Η Διάσκεψη,

Θεωρώντας χωρίς αμφιβολία ότι η διάδοση ειδικών και γενικών γνώσεων αναφερόμενων στο περιβάλλον και η αξιοποίηση της συνειδητοποίησης του κοινού σχετικά με την αναγκαιότητα σωστής προσέγγισης των σύνθετων περιβαλλοντικών προβλημάτων είναι τεράστιες και ενδεχομένως αποφασιστικής σημασίας, τόσο για την παραπέρα οικονομική ανάπτυξη, όσο και για την ορθολογική χρήση του φυσικού πλούτου προς όφελος των μεμονωμένων εθνών και της ανθρωπότητας συνολικά.

Αναγνωρίζοντας το σημαντικό ρόλο των κυβερνήσεων των χωρών στο σχεδιασμό, την εφαρμογή και την ανάπτυξη των προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης

Αναγνωρίζοντας την σπουδαιότητα των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας για την περιβαλλοντική εκπαίδευση, τόσο στην τυπική, όσο και στην άτυπη εκπαίδευση

α) Στρατηγικές και προγράμματα της περιβαλλοντικής ενημέρωσης:

- *Προτείνει* στα Κράτη-Μέλη να οραματιστούν μια εκστρατεία ενημέρωσης του κοινού, επικεντρωμένη στα σημαντικά εθνικά και περιφερειακά περιβαλλοντικά πρόβλημα-

τα, όπως τα γλυκά νερά και να προωθήσουν τη γενική εκπαίδευση του κοινού. Η εκστρατεία θα πρέπει να πραγματοποιηθεί στα επόμενα χρόνια από διάφορα Κράτη -Μέλη σε μια κατά το δυνατόν καλύτερα συντονισμένη κοινή δράση.

- *Προτείνει* στις κυβερνήσεις να στηρίξουν τις δραστηριότητες της άτυπης περιβαλλοντικής εκπαίδευσης που πραγματοποιούνται από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα και ενώσεις, μεταξύ αυτών και από οργανισμούς της νέας γενιάς.
- *Προτείνει* στις κυβερνήσεις να οργανώσουν ή να βοηθήσουν την οργάνωση προγραμμάτων σχολικής και εξωσχολικής περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, χρησιμοποιώντας τις υπάρχουσες οργανώσεις και οργανισμούς (τόσο δημόσιους, όσο και ιδιωτικούς), να αναπτύξουν την ανταλλαγή σχετικού υλικού και πληροφοριών μεταξύ των δημοσίων φορέων και των ιδιωτικών οργανισμών που ασχολούνται με την περιβαλλοντική εκπαίδευση στον τομέα της σχολικής και εξωσχολικής εκπαίδευσης.
- *Προτείνει* στα Κράτη-Μέλη να πραγματοποιήσουν και να αναπτύξουν προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης για όλα τα τμήματα του πληθυσμού σε συνεργασία, κατά περίπτωση, με τις κατάλληλες Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις.
- *Προτείνει* στα Κράτη-Μέλη να οργανώσουν μουσεία και εκθέσεις με σκοπό να αυξήσουν την ενημέρωση του κοινού σχετικά με τα περιβαλλοντικά ζητήματα και την περιβαλλοντική εκπαίδευση.
- *Καλεί* τον Γενικό Διευθυντή της UNESCO να ενθαρρύνει μεταξύ των Κρατών -Μελών, την πιο αποτελεσματική διάδοση της πληροφορίας σχετικά με τις δραστηριότητες περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, των αποτελεσμάτων που επιτεύχθηκαν και τις δυνατότητες να τα θέσουν σε εφαρμογή.

β) Περιβαλλοντική πληροφόρηση δια των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης:

- *Προτείνει* στα Κράτη-Μέλη να ενθαρρύνουν τη διάδοση της γνώσης σχετικά με την προστασία και βελτίωση του περιβάλλοντος με τη χρήση του Τύπου, του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης.
- *Προτείνει* στα Κράτη-Μέλη να οργανώσουν εκπαιδευτικά προγράμματα για δημοσιογράφους, εκδότες εφημερίδων, παραγωγούς του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης και άλλο σχετικό προσωπικό των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας, έτσι ώστε να είναι σε θέση να χειρίζονται κατάλληλα τα περιβαλλοντικά θέματα και προγράμματα και να ανταλλάξουν μεταξύ των χωρών, προγράμματα και ταινίες που ασχολούνται με περιβαλλοντικά ζητήματα.

- *Προτείνει* στα Κράτη-Μέλη να βεβαιωθούν ότι ο σχεδιασμός και ο συντονισμός των προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης φτάνουν στους αποδέκτες τους που είναι μεγάλα τμήματα του πληθυσμού που δεν περιλαμβάνονται στην τυπική σχολική εκπαίδευση, χρησιμοποιώντας, για παράδειγμα, τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας με τη συμμετοχή κοινωνικών οργανώσεων.
- *Προτείνει* στην UNESCO, σε συνεργασία με το UNEP, να ενθαρρύνει τις εθνικές, περιφερειακές και διεθνείς οργανώσεις να συστήσουν ένα δίκτυο για την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τα εκπαιδευτικά υλικά που έχουν στη διάθεση τους τα Μ.Μ.Ε. για κάθε περιφέρεια.

Έρευνα.

Πρόταση Ν°21:

Η Διάσκεψη

Θεωρώντας ότι οι θεσμικές και εκπαιδευτικές αλλαγές που είναι απαραίτητες για την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στα εθνικά εκπαιδευτικά συστήματα θα πρέπει να στηρίζονται όχι μόνο στην εμπειρία αλλά επίσης και στην έρευνα και αξιολόγηση που κατευθύνεται προς τη βελτίωση των αποφάσεων της εκπαιδευτικής πολιτικής,

Προτείνει σε όλα τα Κράτη-Μέλη:

Να αναπτύξουν εθνικές στρατηγικές και πολιτικές που θα διευρύνουν τα προγράμματα έρευνας στην περιβαλλοντική εκπαίδευση, ενσωματώνοντας τα ευρήματα αυτών των ερευνών στη γενική εκπαιδευτική διαδικασία μέσω των κατάλληλων εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Να διεξάγουν έρευνα σχετικά: (1) με τους σκοπούς και στόχους της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, (2) τις επιστημολογικές και θεσμικές δομές που επηρεάζουν τον τρόπο κατανόησης των απαιτήσεων του περιβάλλοντος, και (3) με την γνώση και τις στάσεις των ατόμων, ώστε να εντοπίσουν με μεγαλύτερη ακρίβεια τις πιο αποτελεσματικές εκπαιδευτικές συνθήκες, τους πιο αποτελεσματικούς τρόπους παρέμβασης των διδασκόντων και τις διαδικασίες αφομοίωσης της γνώσης εκ μέρους των μαθητών, όπως επίσης και τα εμπόδια στην αλλαγή των αντιλήψεων, αξιών και στάσεων των ατόμων που επηρεάζουν την περιβαλλοντική τους συμπεριφορά.

Να αναλάβουν έρευνα σχετικά με τις συνθήκες που βοηθούν την ανάπτυξη της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, κατευθυνόμενη προς: (1) την εξακρίβωση του περιεχομένου,

παίρνοντας υπόψη ειδικά εθνικά και τοπικά χαρακτηριστικά τα οποία θα μπορούσαν να αποτελέσουν τη βάση εκπαιδευτικών προγραμμάτων για όσους συμμετέχουν στην τυπική εκπαίδευση αλλά και για τους ειδικούς, (2) το σχεδιασμό αποτελεσματικών μεθόδων για την απόκτηση των σχετικών αντιλήψεων, αξιών και στάσεων από τις διάφορες ομάδες του πληθυσμού, νέους και ενήλικους, που συμμετέχουν στην σχολική ή την εξωσχολική εκπαίδευση, και (3) τις καινοτομίες στα σχολικά ιδρύματα.

Να αναλάβουν έρευνα στην ανάπτυξη εκπαιδευτικών μεθόδων και προγραμμάτων για την ευαισθητοποίηση του γενικού πληθυσμού, ιδιαίτερα σε σχέση με τη χρήση των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας και την προετοιμασία εργαλείων αξιολόγησης για την εκτίμηση της επίδρασης αυτών των προγραμμάτων.

Να συμπεριλάβουν στα προγράμματα αρχικής και ενδοϋπηρεσιακής επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών ερευνητική μεθοδολογία για το σχεδιασμό και την ανάπτυξη μεθόδων και εργαλείων τα οποία θα τους δώσουν τη δυνατότητα να υλοποιήσουν αποτελεσματικά τους στόχους της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Παίρνοντας υπόψη το κοινό στο οποίο απευθύνονται, να αναλάβουν έρευνα με σκοπό το σχεδιασμό και την ανάπτυξη μηχανισμών, μεθόδων και εκπαιδευτικών υλικών που θα επιτρέψουν τη δημιουργία διεπιστημονικών προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Θα πρέπει επίσης να μελετήσουν τη δυνατότητα χρησιμοποίησης στοιχείων από τις φυσικές και κοινωνικές επιστήμες καθώς και τις τέχνες.

Να αναλάβουν έρευνα με σκοπό να παραχθεί χαμηλού κόστους εκπαιδευτικό υλικό και μέθοδοι για την αυτομόρφωση και αυτοεπιμόρφωση των εκπαιδευτικών.

Να πάρουν να κατάλληλα μέτρα για την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ εθνικών εκπαιδευτικών οργανισμών, για την ευρεία διάδοση των ευρημάτων της έρευνας και για την αξιολόγηση στο εκπαιδευτικό σύστημα.

Να αναλάβουν συστηματική ανάλυση των εκπαιδευτικών εμπειριών και εκπαιδευτικών υλικών άλλων χωρών, με σκοπό την εξακρίβωση της αποτελεσματικότητας τους για παιδαγωγικούς σκοπούς και για να τα προσαρμόσουν στις τοπικές κοινωνικο-οικονομικές, οικολογικές και πολιτισμικές συνθήκες.

Διεθνής και περιφερειακή συνεργασία.

Γενικές Προτάσεις.

Πρόταση Νο 22:

Η Διάσκεψη

Εκτιμώντας, την ανάγκη για την ενδυνάμωση του ρόλου και τη βελτίωση της ποιότητας της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, ως παράγοντα της εθνικής οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης,

Θεωρώντας, ότι η περιβαλλοντική εκπαίδευση μπορεί να αποτελέσει έναν από τους παράγοντες βελτίωσης της αμοιβαίας κατανόησης και της ενδυνάμωσης της εμπιστοσύνης μεταξύ των εθνών, όπως επίσης μπορεί να συνεισφέρει στην ανάπτυξη φιλικών σχέσεων μεταξύ των κρατών και στην εδραίωση της ειρήνης και της διεθνούς ασφάλειας,

Θεωρώντας, ότι υπάρχει μεγάλη ανάγκη για διεθνή συνεργασία όσον αφορά την περιβαλλοντική εκπαίδευση σε όλες τις χώρες και ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες,

Προτείνει:

- Να εγκριθεί και να υποστηριχτεί η πρωτοβουλία της UNESCO για την αναγνώριση των προβλημάτων της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και καλεί το Γενικό Διευθυντή να συνεχίσει τις προσπάθειες, σε συνεργασία με το UNEP, για την περαιτέρω επέκταση της διεθνούς συνεργασίας για την ανάπτυξη της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.
- Να χρησιμοποιηθούν τα αποτελέσματα των ερευνών που διεξήχθησαν υπό την αιγίδα του Προγράμματος για τον Άνθρωπο και τη Βίοςφαιρα και άλλων προγραμμάτων σχετικών με τα προβλήματα του περιβάλλοντος, στο σχεδιασμό και την εφαρμογή των ενεργειών στον τομέα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Προτείνει στην UNESCO:

- να διευρύνει το πλαίσιο των δραστηριοτήτων της στον τομέα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και να δώσει μεγαλύτερη προσοχή στο θέμα αυτό σε μελλοντικές δραστηριότητες της, συνδέοντας το με το σύνολο των εκπαιδευτικών της δραστηριοτήτων,
- να λάβει τα κατάλληλα μέτρα για τη μελέτη του ρόλου των διεθνών κυβερνητικών και μη κυβερνητικών οργανισμών, με στόχο την επίλυση των προβλημάτων που τέθηκαν υπό συζήτηση στην παρούσα Διάσκεψη,

- να μελετήσει την δυνατότητα οργάνωσης περιοδικών διασκέψεων μεταξύ των Κρατών-Μελών, που θα συγκροτούνται από υπεύθυνους υπαλλήλους και εμπειρογνώμονες στον τομέα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, υπό τη μορφή διεθνών και περιφερειακών διασκέψεων και σεμιναρίων,
- σε συνεργασία με άλλους διεθνείς οργανισμούς να επεξεργαστεί οργανωτικές μεθόδους, με στόχο την συμβολή της στην ανάπτυξη της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

Προτείνει στο Γενικό Διευθυντή της UNESCO:

- Να μελετήσει την πιθανότητα θεσμοθέτησης ενός βραβείου της UNESCO, για τη βράβευση μιας διακεκριμένης εργασίας στην περιβαλλοντική εκπαίδευση.
- Να παρέχει τεχνική βοήθεια σ' αυτά τα Κράτη-Μέλη που δεν έχουν δομές περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, με σκοπό να διαμορφώσει και να υλοποιήσει ένα κατάλληλο πρόγραμμα για να επιλυθεί αυτό το πρόβλημα.
- Να ενθαρρύνει τη σταδιακή ενσωμάτωση του συστήματος που θα δημιουργηθεί με αυτό τον τρόπο στο πλαίσιο της περιφερειακής και διεθνούς συνεργασίας.
- Να εξετάσει, με τη βοήθεια του UNEP, τη δυνατότητα παραπέρα ανάπτυξης του Διεθνούς Προγράμματος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Μεταξύ άλλων θα πρέπει να ληφθούν υπόψη και τα παρακάτω μέτρα, στο πλαίσιο αυτού του Προγράμματος:

1. - Προετοιμασία εγχειριδίων και άλλων διδακτικών βοηθημάτων, καθώς επίσης και *εκλαϊκευμένων επιστημονικών* βιβλίων πάνω στα περιβαλλοντικά προβλήματα που θα επιλεγούν από ένα διεθνή διαγωνισμό, στον οποίο θα προσκληθούν να συμμετάσχουν διακεκριμένοι επιστήμονες και εκπαιδευτικοί. Σκοπός του διαγωνισμού θα είναι η προετοιμασία σχολικών εγχειριδίων καθώς και πανεπιστημιακών συγγραμμάτων και επίσης οπτικοακουστικών εποπτικών και διδακτικών μέσων και εκλαϊκευμένων επιστημονικών βιβλίων σχετικά με το περιβάλλον, τα οποία στη συνέχεια θα πρέπει να εκδοθούν σε όλες τις γλώσσες, χρησιμοποιώντας τυποποιημένη ορολογία και έννοιες.

2. - Η απονομή υποτροφιών της UNESCO με τη βοήθεια του Ταμείου Περιβάλλοντος προς τα εκπαιδευτικά ιδρύματα στις αναπτυσσόμενες χώρες. Η παροχή εγχειριδίων και διδακτικών βοηθημάτων δωρεάν και η παροχή βοήθειας για την ανάπτυξη των προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και πειραματικών προγραμμάτων.

Για το σκοπό αυτό μπορούν να διατεθούν κονδύλια εκτός προϋπολογισμού, για την αρχική και ενδοϋπηρεσιακή επιμόρφωση του προσωπικού που εμπλέκεται στην περιβαλ-

λοντική εκπαίδευση. Τα κονδύλια αυτά θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την εκπαίδευση των υποτρόφων σε εκπαιδευτικά κέντρα και κέντρα παιδαγωγικής έρευνας. Η απονομή τέτοιων υποτροφιών εκ μέρους της UNESCO και UNEP, αλλά με έξοδα του φιλοξενούντος κράτους, θα είναι ευπρόσδεκτη.

Γνωρίζοντας επί πλέον την εξειδικευμένη φύση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και τον περιορισμένο αριθμό επιμορφωτών στις αναπτυσσόμενες χώρες,

Προτείνει στο Γενικό Διευθυντή της UNESCO να προσφέρει η Γενική Διάσκεψη, με ένα από τα προγράμματα της, υποτροφίες επιμόρφωσης στην περιβαλλοντική εκπαίδευση για όσους προέρχονται από τις αναπτυσσόμενες χώρες.

- Να δοθεί βοήθεια, ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες χώρες, για τη δημιουργία και διάδοση πιλοτικών προγραμμάτων στην περιβαλλοντική εκπαίδευση, για την ανάπτυξη μεθοδολογίας και προγραμμάτων.
- Να δοθεί η αρμόζουσα προσοχή, σε συνεργασία με τον ILO (Διεθνή Οργανισμό Εργασίας) και άλλα σχετιζόμενα θεσμικά όργανα των Ηνωμένων Εθνών, στα αστικά προβλήματα, περιλαμβανομένης και της ανταλλαγής εμπειρίας μεταξύ χωρών και στην υποστήριξη τυπικών και μη τυπικών πρωτοβουλιών στην αστική περιβαλλοντική εκπαίδευση. θα πρέπει επίσης να δοθεί η πρέπουσα προσοχή στην πιεστική ανάγκη για την περιβαλλοντική αγωγή των αγροτικών πληθυσμών.
- Να εξεταστεί η υποστήριξη για την πραγματοποίηση επιμορφωτικών προγραμμάτων, σεμιναρίων και εργαστηρίων για την ανάπτυξη προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.
- Να βοηθηθούν τα Κράτη-Μέλη να δημιουργήσουν ερευνητικά προγράμματα στην περιβαλλοντική εκπαίδευση στα Κολέγια και Πανεπιστήμια.

Πρόταση N° 23:

Η Διάσκεψη

Έχοντας υπόψη τις συνολικές επιπτώσεις της ανάπτυξης των εθνών κατά το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον στον πλανήτη μας, όπως επίσης και τα διδάγματα που έχουμε πάρει από αυτήν σε σχέση με την ανάγκη διατήρησης ενός υγιούς περιβάλλοντος για όλους, τώρα αλλά και για τις επόμενες γενιές,

Έχοντας κατά νου την άνευ προηγουμένου οικονομική ανάπτυξη και τεχνολογική πρόοδο σε σχέση και με τις αναπόφευκτες αλλαγές, βελτιώσεις, καθώς επίσης και περιβαλλοντικές καταστροφές,

Γνωρίζοντας ότι μόνο η συνεργασία, η κατανόηση και η αμοιβαία βοήθεια, η καλή θέληση και οι συστηματικά προετοιμασμένες, σχεδιασμένες και εφαρμοζόμενες δράσεις είναι σε θέση να λύσουν τα παρόντα και μελλοντικά περιβαλλοντικά προβλήματα μέσα σε ένα ειρηνικό κλίμα,

Διαπιστώνει ότι η περιβαλλοντική εκπαίδευση δίνει σε όλους τους ανθρώπους την απαραίτητη γνώση για να χρησιμοποιήσουν τη φύση και τους φυσικούς πόρους, να ελέγξουν την ποιότητα του περιβάλλοντος, ώστε να μην καταστραφεί, αλλά να βελτιωθεί με σοφία και να έχουν τη γνώση, τις στάσεις, τα κίνητρα, τη αφοσίωση και τις δεξιότητες, προκειμένου να εργαστούν ατομικά και συλλογικά για τη λύση των τρεχόντων προβλημάτων και την πρόληψη νέων, καθώς επί του παρόντος η ανθρωπότητα έχει τόσο τα μέσα, όσο και τις ικανότητες για να τα πραγματοποιήσει.

Διακηρύσσει ότι τα έγγραφα που προετοιμάστηκαν για τη Διάσκεψη της Τιφλίδας, μαζί με τις προτάσεις και εμπειρίες που παρουσιάστηκαν και προωθήθηκαν σ' αυτή τη Διάσκεψη, δίνουν ένα σφαιρικό, πρακτικό και χρήσιμο πλαίσιο για την περιβαλλοντική εκπαίδευση.

Προτείνει στα Κράτη-Μέλη:

Να κάνουν τις απαραίτητες ενέργειες, ώστε να εφαρμόσουν με τον ευρύτερο δυνατό τρόπο σύμφωνα με τις ανάγκες και δυνατότητες κάθε έθνους, τα αποτελέσματα αυτής της Διάσκεψης για την περιβαλλοντική εκπαίδευση και με αυτή την έννοια να καταρτίσουν σχέδια και χρονοδιαγράμματα εκτέλεσής τους, ώστε:

1. - Να ενθαρρύνουν διμερή, περιφερειακή και διεθνή συνεργασία σ' όλους τους κλάδους της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, βασισμένη στην επιστημονική έρευνα και σε μια ευρεία ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών, συνεργασίας στα προγράμματα, κ.λ.π.
2. - Να διευκολύνουν ουσιαστικές και αποτελεσματικές προσεγγίσεις στην επίλυση των περιβαλλοντικών προβλημάτων στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων κάθε χώρας, εξασφαλίζοντας τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την υλοποίηση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης (συνολική ή εναρμονισμένη νομολογία, οικονομικά, οργανωτικά και άλλα μέτρα).

Να πληροφορήσουν τα άλλα Κράτη-Μέλη, καθώς και τη Γραμματεία της UNESCO σχετι-

κά με τα χρονοδιαγράμματα, τα αποτελέσματα και μεθόδους κ.λ.η., που αφορούν στην περιβαλλοντική εκπαίδευση και να προωθήσουν στη γραμματεία της UNESCO όλα τα σχετικά υλικά που θα ήθελαν να χρησιμοποιηθούν σε ευρεία κλίμακα.

Να κοινοποιήσουν τις απόψεις τους σχετικά με την περιβαλλοντική εκπαίδευση στα άλλα Κράτη-Μέλη και τους Οργανισμούς των οποίων είναι μέλη.

Να εντάξουν την περιβαλλοντική εκπαίδευση σ' όλα τα εθνικά εκπαιδευτικά προγράμματα, που χρηματοδοτούνται από διεθνείς πηγές.

Προτείνει στη Διάσκεψη της UNESCO.

- Να λάβει υπόψη τις προτάσεις της Διάσκεψης της Τιφλίδας.
- Να αποφασίσει για τη συνάντηση δεύτερης Διάσκεψης για το περιβάλλον στον κατάλληλο χρόνο.
- Να προτείνει στα Κράτη-Μέλη να εφαρμόσουν τα αποτελέσματα της Διάσκεψης της Τιφλίδας στην περιβαλλοντική εκπαίδευση και να συνεργαστούν στενά σε διμερή, περιφερειακή και διεθνή βάση.

Προτείνει στο Γενικό Διευθυντή της UNESCO

- Να δημιουργήσει ένα τακτικό δελτίο πληροφόρησης ή μια σχετική υπηρεσία, με κύριο στόχο την πληροφόρηση των Κρατών-Μελών για όλες τις δράσεις στην περιβαλλοντική εκπαίδευση, που έχουν προετοιμαστεί σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο από τη γραμματεία της UNESCO, από τα Κράτη-Μέλη ή από σχετικούς οργανισμούς και για τις νέες εκδόσεις, έρευνες, μεθόδους εμπειρίες κ.λ.π., σε στενή συνεργασία με το Διεθνές Σύστημα Αναφοράς (IRS) και άλλες Υπηρεσίες των Ηνωμένων Εθνών.
- Να απαιτήσει κάθε απαραίτητη συνεισφορά γι' αυτό το σκοπό από το Ταμείο Περιβάλλοντος.
- Να διευκολύνει την ανταλλαγή σχετικών πληροφοριών.
- Να ενθαρρύνει διεθνή συμπόσια, σεμινάρια, κινηματογραφικές προβολές, κλπ., προσανατολισμένα στην περιβαλλοντική εκπαίδευση.
- Να ζητήσει από τον Εκτελεστικό Διευθυντή του UNEP να υποστηρίξει τις δραστηριότητες της UNESCO για την εφαρμογή των προτάσεων που υιοθετήθηκαν στη Διάσκεψη της Τιφλίδας.

Να προωθήσει την συστηματική εφαρμογή του Σχεδίου Δράσης που υιοθετήθηκε

από τα Ηνωμένα Έθνη στη Διάσκεψη της Στοκχόλμης για το Ανθρώπινο Περιβάλλον, με ακόμη μεγαλύτερη έμφαση στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση.

- Να προτείνει σε μελλοντικές περιφερειακές διασκέψεις με θέμα το ανθρώπινο περιβάλλον στην Ευρώπη και Β. Αμερική, η Τελική Πράξη της Διάσκεψης του Ελσίνκι για Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη (Δ.Α.Σ.Ε.), να θεωρείται πάντα επίκαιρη, ιδιαίτερα το τμήμα που αναφέρεται στο περιβάλλον (στο δεύτερο μέρος, τμήμα 5) και να δοθεί επίσης ιδιαίτερη προτεραιότητα στην περιβαλλοντική εκπαίδευση.

Πρόταση Νο 24:

Η Διάσκεψη

Αναγνωρίζοντας ότι οι προτάσεις της διάσκεψης της Τιφλίδας υποδεικνύουν τη σημασία της ενίσχυσης της συνεργασίας στην περιβαλλοντική εκπαίδευση και προσφέρουν μια υγιή βάση για παραπέρα ανάπτυξη της σε όλα τα επίπεδα,

Εκτιμώντας ότι η περιβαλλοντική εκπαίδευση είναι σχετικά νέο και πολύπλοκο αντικείμενο που καλύπτει ένα ευρύ φάσμα επιστημονικών τομέων και ότι πρέπει να προσαρμοστεί στις ιδιαίτερες συνθήκες των διαφόρων κοινωνικο-πολιτιστικών συστημάτων,

Αναγνωρίζοντας ότι, ενώ η περιβαλλοντική εκπαίδευση είναι αδιάσπαστο κομμάτι των εκπαιδευτικών συστημάτων αποτελεί, επίσης, σημαντικό χαρακτηριστικό της γενικής δράσης σε σχέση με το περιβάλλον,

Θεωρώντας, εξάλλου, ότι η Διάσκεψη θα πρέπει να βοηθήσει τη διεθνή κοινότητα στην εισαγωγή μιας νέας περιβαλλοντικής διάστασης και στην προώθηση της στην εκπαίδευση,

Προτείνει στον Γενικό Διευθυντή της UNESCO, στη Γενική Διάσκεψη της UNESCO και τον Εκτελεστικό Διευθυντή και Διοικητικό Συμβούλιο του UNEP να πάρουν υπόψη τους τα παρακάτω σημεία:

- Δεδομένης της ειδικής ευθύνης για την εκπαίδευση και επιστήμη και των σχέσεων της με τις αρμόδιες εκπαιδευτικές αρχές των Κρατών-Μελών, η UNESCO θα πρέπει στο μέλλον να παίξει μείζονα ρόλο στην προετοιμασία των προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Η Διάσκεψη καλεί την UNESCO να συνεχίσει να παρέχει και να βοηθά στην ανάπτυξη των σχολικών και εξωσχολικών προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, χρησιμοποιώντας τους μηχανισμούς και θεσμούς που είναι διαθέσιμοι σε περιφερειακό και υπο-περιφερειακό επίπεδο.

- Η Διάσκεψη επιζητεί να δραστηριοποιηθούν περισσότερο τα Περιφερειακά Γραφεία της UNESCO για την Εκπαίδευση, προκειμένου να βοηθηθούν τα Κράτη Μέλη στην προετοιμασία προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Στο γενικό πνεύμα της αποκέντρωσης των δραστηριοτήτων της UNESCO, η Διάσκεψη προτείνει να γίνει μεγαλύτερη αξιοποίηση αυτών των Περιφερειακών Γραφείων για την Εκπαίδευση όσον αφορά στην περιβαλλοντική εκπαίδευση και να διατεθούν επιπλέον πόροι, μεταξύ αυτών και ειδικευμένο προσωπικό. Η Διάσκεψη ζητεί επίσης από την UNESCO να στηριχτεί στην εργασία όλων των τομέων της και ιδιαίτερα στην εργασία που παρήχθη στα πλαίσια του προγράμματος "Άνθρωπος και Βίοςφαιρα", για την επεξεργασία παιδαγωγικών υλικών της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.
- Η Διάσκεψη θεωρεί ότι θα πρέπει να γίνει η μεγαλύτερη δυνατή αξιοποίηση των υπάρχοντων μηχανισμών και θεσμών για την εφαρμογή των προτάσεων που αφορούν στην περιβαλλοντική εκπαίδευση. Σημειώνει με ικανοποίηση τη διακήρυξη του UNEP, ότι τα κέντρα δραστηριοτήτων του προγράμματος (UNEP) για την περιβαλλοντική εκπαίδευση και κατάρτιση θα είναι πειραματικής φύσεως και θα παίξουν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο.
- Με δεδομένο το ρόλο του UNEP (Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών) στα περιβαλλοντικά ζητήματα και στις σχέσεις με τις αρχές των Κρατών Μελών που είναι επιφορτισμένες με τα ζητήματα αυτά, το UNEP θα πρέπει να εξασφαλίσει το συντονισμό των περιβαλλοντικών δραστηριοτήτων όλου του συστήματος των Ηνωμένων Εθνών, επιτυγχάνοντας τη συνεργασία με άλλους φορείς (ιδιαίτερα στο πλαίσιο του Διοικητικού Συμβουλίου του Περιβαλλοντικού Συντονισμού και άλλων οργανισμών), με σκοπό να εξασφαλίσει συνεχή και αρμονικό σχεδιασμό. Η Διάσκεψη καλεί το UNEP να συνεχίσει να συντονίζει τα περιβαλλοντικά προγράμματα.
- Το UNEP και η UNESCO θα πρέπει να συνεχίσουν και να επιτείνουν τη συνεργασία τους με την ευκαιρία της υλοποίησης των προτάσεων της Τιφλίδας. Η Διάσκεψη προτείνει στη Γενική Διάσκεψη, στο Διοικητικό Συμβούλιο της UNESCO και στο Διοικητικό Συμβούλιο του UNEP, να λάβουν όλα τα μέτρα που θεωρούν απαραίτητα προκειμένου να εξασφαλιστεί η ανάληψη πρακτικής και συντονισμένης δράσης για να προωθηθούν οι προτάσεις της Διάσκεψης, αξιοποιώντας τις δυνατότητες των διάφορων Υπηρεσιών και Φορέων των Ηνωμένων Εθνών για την παροχή στήριξης της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.
Η Διάσκεψη προτείνει στην UNESCO, σε συνεργασία με το UNEP, να ενθαρρύνει και

να υποστηρίξει τη σημαντική εργασία που γίνεται για την περιβαλλοντική εκπαίδευση από σχετικούς περιφερειακούς και τοπικούς οργανισμούς.

- Η Διάσκεψη εκφράζει την εκτίμηση της για τη σπουδαία εργασία που πραγματοποιούν στη σφαίρα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης διακυβερνητικές και μη κυβερνητικές οργανώσεις και οργανισμοί, όπως FAO (Οργανισμός Τροφίμων και Γεωργίας), ILO (Διεθνής Οργανισμός Εργασίας), WMO (Διεθνής Μετεωρολογικός Οργανισμός), IUCN (Διεθνής Ένωση για την Προστασία της Φύσης), ICSU (Διεθνές Συμβούλιο Επιστημονικών Ενώσεων), και WCOTP (Παγκόσμια Συνομοσπονδία Οργανισμών Εκπαιδευτικών). Οι διάφορες Υπηρεσίες και τα θεσμικά όργανα του συστήματος των Ηνωμένων Εθνών, πρέπει να συνεχίσουν και να επεκτείνουν τις προσπάθειες τους στο πεδίο της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και θα πρέπει να ενθαρρυνθούν και να υποστηριχτούν από το UNEP και την UNESCO διαμέσου συντονισμένου και αρμονικού σχεδιασμού των δραστηριοτήτων που περιλαμβάνονται σε διάφορα προγράμματα. Η UNESCO και το UNEP θα πρέπει να ενθαρρύνουν τους διεθνείς Μη Κυβερνητικούς Οργανισμούς να εντείνουν τη δράση τους στον τομέα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Πρόταση Ν° 25:

Η Διάσκεψη

Θεωρώντας ότι το μεσοπρόθεσμο Σχέδιο της UNESCO για τα έτη 1977-1982 περιλαμβάνει, στο Κεφάλαιο VII "Ο άνθρωπος και το περιβάλλον του", ένα στόχο πολύ σχετικό με την ανάπτυξη και προώθηση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και επιμόρφωσης,

Θεωρώντας ότι η Διακυβερνητική Διάσκεψη της Τιφλίδας για την περιβαλλοντική εκπαίδευση σημειώνει το τέλος της φάσης έρευνας και συντονισμού και την έναρξη της ενεργητικής φάσης του μεσοπρόθεσμου σχεδίου της UNESCO,

Προτείνει στο Γενικό Διευθυντή να εξασφαλίσει στο μέτρο του δυνατού, κατά το σχεδιασμό μελλοντικών δράσεων, ξεκινώντας με την προετοιμασία του προϋπολογισμού για την προσεχή διετία (1979 -1980), ότι θα ληφθούν υπόψη οι προτάσεις που υιοθετήθηκαν στη Διακυβερνητική Διάσκεψη για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση.

Πρόταση Ν° 26:

Η Διάσκεψη

Αναγνωρίζοντας ότι είναι απαραίτητο να θεσπίσει προτεραιότητες για δραστηριότητες στο πεδίο της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και ότι η UNESCO εργάζεται σε συνεργα-

σία με τις εθνικές αρχές και τα περιφερειακά κέντρα μάθησης,

Προτείνει στην UNESCO:

1. - Να διευρύνει τις λειτουργίες και αρμοδιότητες των Περιφερειακών Γραφείων της, ώστε σε συνεργασία με τις Εθνικές Επιτροπές να βοηθήσουν:

- Στην ανάπτυξη ή προσαρμογή διδακτικού υλικού που σχετίζεται με τα τοπικά περιβαλλοντικά προβλήματα, προς χρήση στη σχολική ή εξωσχολική εκπαίδευση, σε μαθητές ηλικίας αντίστοιχης προς αυτή των μαθητών της πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης,
- Στη δημιουργία περιφερειακής τράπεζας τεκμηρίωσης για την περιβαλλοντική εκπαίδευση που θα βοηθήσει και θα διευκολύνει την ανάπτυξη κατάλληλου ενημερωτικού υλικού προσαρμοσμένου στις τοπικές συνθήκες,
- Στην ενθάρρυνση δραστηριοτήτων ομάδων νέων και μη κυβερνητικών οργανώσεων, προσανατολισμένων στην κατανόηση και βελτίωση των τοπικών οικοσυστημάτων και των περιβαλλοντικών προβλημάτων, λαμβάνοντας υπόψη τόσο το αστικό, όσο και το φυσικό περιβάλλον,
- Στον προσδιορισμό νέων και πολλά υποσχόμενων προσεγγίσεων στην περιβαλλοντική εκπαίδευση, στην καθοδήγηση και αξιολόγηση πιλοτικών προγραμμάτων. Στοιχεία αυτών των προγραμμάτων που θα μπορούσαν να εφαρμοστούν και αλλού, θα πρέπει συστηματικά να κοινοποιούνται σε άλλους πιθανούς χρήστες.
- Στην παροχή εκπαιδευτικών δυνατοτήτων σε καθηγητές και διευθυντές σχολείων.
- Στην προμήθεια υλικού περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας,
- Στη διενέργεια ενός διευρυμένου προγράμματος πιλοτικής έρευνας, τεκμηρίωσης και αξιολόγησης στην περιβαλλοντική εκπαίδευση και πλατιά διάδοση των αποτελεσμάτων αυτών των προγραμμάτων και παρόμοιων δραστηριοτήτων μέσω της έκδοσης της UNESCO για την περιβαλλοντική εκπαίδευση (Connect),

2. - Να χρησιμοποιήσει τους υπάρχοντες θεσμούς, ώστε να παραλάβει, να καταγράψει και να διαδώσει χρήσιμα υλικά για την περιβαλλοντική εκπαίδευση.

- Να διοργανώσει σε συνεργασία με το UNEP, επιμορφωτικά μαθήματα σεμινάρια κ.λ.π. σχετικά με περιβαλλοντικά και αναπτυξιακά ζητήματα, ώστε να χρησιμοποιηθούν

από τις οργανώσεις των Ηνωμένων Εθνών και άλλους οργανισμούς για την εκπαίδευση στελεχών των αναπτυσσομένων χωρών και όσων έχουν αναλάβει να βοηθήσουν αυτές τις χώρες. Τα ήδη υπάρχοντα διεθνή επιμορφωτικά ιδρύματα και προγράμματα θα πρέπει να διευρύνουν τα προγράμματα σπουδών τους, ώστε να περιλάβουν αντικείμενα βασικών οικολογικών σχέσεων, αποτίμησης επιπτώσεων και να εγκαταστήσουν και να καθορίσουν θεσμικούς και ρυθμιστικούς μηχανισμούς.

4. - Να δώσει μεγαλύτερη έμφαση στην ανταλλαγή περιβαλλοντικών εμπειριών και διορθωτικών μέσων μεταξύ των αναπτυσσομένων χωρών. Η UNESCO θα πρέπει να εργαστεί με το UNDP (Αναπτυξιακό Πρόγραμμα του Ο.Η.Ε.) για να διασφαλίσει ότι θα γίνει μια τέτοια ανταλλαγή το 1978 χρηματοδοτούμενη από την UNDP κατά τη Διάσκεψη για την Τεχνική Συνεργασία μεταξύ των Αναπτυσσόμενων Χωρών.

5. - Να εκδίδει, σε τακτική βάση, παγκόσμιους καταλόγους οργανώσεων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και προσώπων, από πληροφορίες συγκεντρωμένες και καταχωρημένες από την UNESCO. Αυτοί οι κατάλογοι θα πρέπει να περιγράφουν την οργανωτική δομή, τους στόχους, τις δράσεις και τις διαδικασίες που θα πρέπει να ακολουθούνται προκειμένου να ζητούνται υπηρεσίες υποστήριξης. Προτείνεται, επιπλέον, η μορφή τους να είναι σύμφωνη προς τα πρότυπα του Διεθνούς Συστήματος Αναφοράς του UNEP (IRS) και οι σχετικές μ' αυτούς τους οργανισμούς πληροφορίες να δημοσιευτούν στο Connect.

6. - Να ορίσει σε συνεργασία με το UNEP σε κατάλληλο χρόνο ένα ειδικό θέμα σχετικά με το περιβάλλον που θα πρέπει να μελετηθεί σε διεθνή κλίμακα με τη σύμφωνη γνώμη των συναφών τοπικών και διεθνών οργανισμών.

- Να βελτιωθεί η υποδομή πληροφόρησης στον τομέα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και να καταστεί δυνατή, μέσα σ' ένα διεθνές δίκτυο, η διάδοση πληροφοριών σχετικά με δράσεις που γίνονται σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο.

Θεωρώντας ότι η αποδοτικότητα κάθε διεθνούς δικτύου πληροφόρησης βασίζεται στην αποδοτικότητα των υπαρχόντων εθνικών δικτύων πληροφόρησης και στη συνεργασία μεταξύ τους σε υποπεριφερειακά και περιφερειακά επίπεδα, καθώς και με τους κατάλληλους διεθνείς οργανισμούς,

Πρόταση Ν° 27:

Η Διάσκεψη,

Παίρνοντας υπόψη ότι η επιτυχία κάθε δράσης στο πεδίο της περιβαλλοντικής εκπαί-

δευσης εξαρτάται από την οργάνωση, την παροχή και παρουσίαση πληροφοριών σε όλα τα επίπεδα,

Θεωρώντας ότι είναι εξαιρετικά απαραίτητο να βελτιωθεί η υποδομή της πληροφόρησης στο πεδίο της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, κάνοντας έτσι δυνατή την διάδοση της πληροφόρησης σχετικά με σημαντικές δράσεις που αναλαμβάνονται σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο, διαμέσου ενός διεθνούς δικτύου πληροφόρησης,

θεωρώντας ότι η αποτελεσματικότητα οποιουδήποτε διεθνούς δικτύου πληροφόρησης στηρίζεται στην αποτελεσματικότητα υπαρχόντων εθνικών κέντρων πληροφόρησης, στη συνεργασία μεταξύ τους σε υποπεριφερειακή και περιφερειακή βάση, και με τους κατάλληλους διεθνείς οργανισμούς,

Με δεδομένη τη χρησιμοποίηση των ήδη υπαρχόντων διεθνών υπηρεσιών πληροφόρησης, όπως το Διεθνές Γραφείο Εκπαίδευσης (IBE), το Διεθνές Σύστημα Αναφοράς του UNEP, το UNISIST της UNESCO, κλπ., και με αναφορά στο έγγραφο UNESCO/ENVED/ 7, 72, " Περιφερειακή Συνάντηση Ειδικών της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης- Μια Συνοπτική Αναφορά",

Προτείνει στα Κράτη-Μέλη :

1. - Να αναγνωρίσουν σαν θέμα υψηλής προτεραιότητας, σε συνεργασία με τις Εθνικές Αντιπροσωπείες της UNESCO, τη δημιουργία ενός εθνικού θεσμικού οργάνου με ευρείες αρμοδιότητες στο πεδίο της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και να το ανακηρύξουν κέντρο εθνικής πληροφόρησης για τη διάδοση πληροφοριών και εμπειρίας, τόσο σε εθνικό, όσο και σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο,
2. - Να συγκεντρώσουν και να διαδώσουν, σε συνεργασία με τις κατάλληλες κυβερνητικές και μη κυβερνητικές οργανώσεις, (1) πληροφορίες σχετικές, με την περιβαλλοντική εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένων και πληροφοριών (α)σχετικά με τα αστικά και αγροτικά ιδρύματα και κέντρα, (β) σχετικά με σημαντικά στελέχη του προσωπικού τους που διαθέτουν ειδικές γνώσεις ή εμπειρίες, και (2) πληροφορίες σχετικά με το διαθέσιμο διδακτικό υλικό και πηγές τεκμηρίωσης.

Προτείνει στο Γενικό Διευθυντή της UNESCO να στηρίξει και την δημιουργία και λειτουργία ενός τέτοιου διεθνούς δικτύου ως εξής:

- Διατηρώντας, σε συνεργασία με τις Εθνικές Αντιπροσωπείες της UNESCO, στενή και τακτική επαφή με τα εθνικά κέντρα,

- Διαδίδοντας πληροφορίες και συμβουλές, που δε θα μπορούσαν να είναι διαθέσιμες με άλλο τρόπο στα Κράτη-Μέλη και οι οποίες θα τα βοηθήσουν και θα τα στηρίξουν στην πραγματοποίηση των προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.
- Προωθώντας ανταλλαγές προσωπικού, ανταλλάσσοντας εμπειρίες και συμμετοχή σε συναντήσεις και συνέδρια σε περιφερειακή ή υποπεριφερειακή βάση, όπου είναι επιθυμητό, σε συνεργασία με διακυβερνητικούς ή μη-κυβερνητικούς οργανισμούς.
- Προωθώντας την ανάπτυξη και δημοσίευση κοινής ορολογίας, ώστε να διευκολυνθεί η διεθνής επικοινωνία στο αντικείμενο της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.
- Κάνοντας έκκληση στον Εκτελεστικό Διευθυντή του UNEP να εκδώσει τις ετήσιες αναφορές του UNEP, σχετικά με το περιβάλλον όσο αυτό είναι δυνατό, σε μορφή και ποσότητες τέτοιες ώστε να μπορούν χρησιμοποιηθούν ως πηγή υλικού τεκμηρίωσης για την περιβαλλοντική εκπαίδευση.

Προτείνει στα Κράτη-Μέλη να αξιοποιήσουν όσο το δυνατό περισσότερο τις ετήσιες αναφορές του UNEP σχετικά με την κατάσταση του περιβάλλοντος στην περιβαλλοντική εκπαίδευση και να ενθαρρύνουν την εκλαΐκευση της γνώσης σχετικά με το περιβάλλον.

Πρόταση N° 28:

Η Διάσκεψη

Εκτιμώντας την αξία της διεθνούς συνεργασίας στον τομέα της παιδαγωγικής έρευνας,

Προτείνει στην UNESCO να προκαλέσει διεθνή συνεργασία, έτσι ώστε να προωθηθεί η έρευνα που θα μπορούσε να χρησιμεύσει ως βάση για το σχεδιασμό, την ανάπτυξη, την εφαρμογή και την αξιολόγηση:

- της γραπτής ή οπτικοακουστικής τεκμηρίωσης για χρήση από το ευρύ κοινό, τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές,
- χαμηλού κόστους ερευνητικού υλικού
- των εργαλείων διεπιστημονικής μεθοδολογίας για την εκπαίδευση οργανωτών και καθηγητών.

Για το σκοπό αυτό θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση και προτεραιότητα:

- σε μια έρευνα σχετική με τους στόχους της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης
- στην εξακρίβωση των εμποδίων (επιστημολογικών, πολιτιστικών ή κοινωνικών) που περιορίζουν την πρόσβαση στα εκπαιδευτικά μηνύματα και τις χρήσεις τους

- στον προσδιορισμό αναγκών επιστημονικής εξειδίκευσης και στους πιθανούς τρόπους ικανοποίησης αυτών των αναγκών.

Αυτή η συνεργασία θα μπορούσε να παρουσιαστεί και να ξεκινήσει με ένα αριθμό πιλοτικών προγραμμάτων που να λαμβάνουν υπόψη την ήδη αποκτηθείσα εμπειρία σ' αυτόν τον τομέα.

Πρόταση Ν° 29:

Η Διάσκεψη,

Έχοντας υπόψη την αποφασιστική επιρροή των κοινωνικών, πολιτιστικών και ψυχολογικών παραγόντων στην ευαισθητοποίηση σχετικά με τα προβλήματα του περιβάλλοντος,

Θεωρώντας ότι αυτοί οι παράγοντες μπορούν να παρεμποδίσουν ή και να ενδυναμώσουν τα επιθυμητά αποτελέσματα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Αναγνωρίζοντας την αναγκαιότητα αξιολόγησης αυτών των παραγόντων.

Προτείνει:

- Στο Γενικό Διευθυντή της UNESCO, με τη βοήθεια του Εκτελεστικού Διευθυντή του UNEP, να επεξεργαστεί περαιτέρω την αποσαφήνιση του πλαισίου της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, της κατάστασης του περιβάλλοντος και των σχέσεων τους,
- Στους διεθνείς οργανισμούς, στις αρμόδιες αρχές και στους μη κυβερνητικούς οργανισμούς να προωθήσουν και να αναπτύξουν τις σχετικές σπουδές και την έρευνα μέσα από τα προγράμματα τους, αυξάνοντας έτσι την εμπλοκή των κοινωνικών και ανθρωπιστικών σπουδών στην περιβαλλοντική εκπαίδευση.
- Στους διεθνείς οργανισμούς, στις αρμόδιες αρχές και στους μη κυβερνητικούς οργανισμούς, να χρησιμοποιήσουν τα αποτελέσματα αυτών των μελετών, όσον αφορά στη διαμόρφωση ειδικών στόχων και στην επιλογή των κατάλληλων μέσων για τα προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Προτάσεις για περιφερειακή συνεργασία.

Πρόταση Ν° 30:

Η Διάσκεψη,

Προκειμένου να ενισχύσει τις δραστηριότητες περιβαλλοντικής εκπαίδευσης σε υπό - περιφερειακό και περιφερειακό επίπεδο,

Προτείνει:

- στο Γενικό Διευθυντή της UNESCO, να πάρει τα απαραίτητα μέτρα, ώστε να διασφαλίσει το ρόλο των Περιφερειακών Γραφείων της UNESCO ως συντονιστικών οργανισμών για την ανάπτυξη των προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, σε υπό - περιφερειακό και περιφερειακό επίπεδο, όπως ήδη κάνουν σε άλλα διακυβερνητικά προγράμματα που συντονίζονται από την UNESCO, όπως το πρόγραμμα MAB (Ο Άνθρωπος και η Βιόσφαιρα) και προγράμματα εκπαίδευσης του πληθυσμού.
- Στην UNESCO να προσλάβει έναν ειδικό στην περιβαλλοντική εκπαίδευση σε κάθε Περιφερειακό Γραφείο και να διαθέτει περισσότερα κονδύλια για επιμορφωτικά προγράμματα σε περιφερειακό και υπο-περιφερειακό επίπεδο.

Πρόταση Ν° 31:

Η Διάσκεψη,

Θεωρώντας ότι, η μεγαλύτερη δυνατή συλλογική προσπάθεια μπορεί να βοηθήσει την ανάπτυξη της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στα Κράτη-Μέλη,

Προτείνει στην UNESCO, με τη συνδρομή του UNEP και σε συνεργασία με τους οργανισμούς των Ηνωμένων Εθνών τα παρακάτω:

- Ομάδες των Κρατών v-M ελών να εκτιμήσουν μια δικτυακή προσέγγιση στον τομέα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.
 - Όπου γίνεται συλλογική προσπάθεια μεταξύ των χωρών στην ανάπτυξη του αναλυτικού προγράμματος της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης σε μια δεδομένη περιοχή, όπως στο πρόγραμμα Αφρικανικών Κοινωνικών Σπουδών (ASSP), στο Πρόγραμμα Εκπαίδευσης στις Φυσικές Επιστήμες της Αφρικής (SEPA), στον οργανισμό Αναλυτικού Προγράμματος της Αφρικής (ACO), να εμπλουτιστούν τα υπάρχοντα παιδαγωγικά υλικά, ώστε να περιλάβουν και θέματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης εκεί όπου αυτά απουσιάζουν.
 - Τέτοια περιφερειακά κέντρα να λειτουργούν ως κέντρα τεκμηρίωσης και ανταλλαγών για τα Κράτη-Μέλη, σε θέματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.
 - Αυτή η βοήθεια να επεκταθεί και στους περιφερειακούς οργανισμούς ASSP, ACO και SEPA, ώστε να διευκολυνθεί η ανταλλαγή ειδικών στην περιβαλλοντική εκπαίδευση προκειμένου να μπορέσουν τα ιδρυτικά Κράτη-Μέλη να ωφεληθούν αμοιβαία.
- Να παραχωρηθεί τεκμηρίωση σχετικά με την περιβαλλοντική εκπαίδευση σε τέτοιους

περιφερειακούς οργανισμούς, όπως η ASSP, AGO και SEPA, ώστε να εμπλουτιστούν τα υπάρχοντα παιδαγωγικά υλικά στα οποία στηρίζονται τα Κράτη-Μέλη για δραστηριότητες περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

- Να επεκταθούν οι διευκολύνσεις, η έρευνα και η επιμόρφωση σε παρόμοιους περιφερειακούς οργανισμούς μέσω εργαστηρίων, σεμιναρίων, συνεδρίων, κ.λ.π. σε περιφερειακό και υπο-περιφερειακό επίπεδο.
- Να αναζητηθούν κονδύλια εκ μέρους του Γενικού Διευθυντή από διμερείς και πολυμερείς πηγές γι' αυτόν το σκοπό.

Πρόταση Ν° 32:

Η Διάσκεψη,

Αναγνωρίζοντας ότι υπάρχει η αναγκαιότητα για μεγαλύτερη συνεργασία μεταξύ των χωρών-μελών στην περιοχή της Ασίας,

Προτείνει στο Γενικό Διευθυντή της UNESCO:

- Να μελετήσει τη δυνατότητα ίδρυσης μιας συμβουλευτικής επιτροπής για το συντονισμό των δραστηριοτήτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στην περιοχή της Ασίας,
- Προκειμένου να βοηθήσει τη συμβουλευτική επιτροπή θα ήταν χρήσιμο να συστήσει επιτροπές σε εθνικό επίπεδο, οι οποίες με τη σειρά τους να συνδεθούν με άλλους οργανισμούς που συμμετέχουν σε προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Πρόταση Ν° 33:

Η Διάσκεψη,

Παίρνοντας υπόψη την πρόταση του Εργαστηρίου του Βελιγραδίου για συντονισμένη προσπάθεια στη δράση για την περιβαλλοντική εκπαίδευση σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο,

Παίρνοντας επιπλέον υπόψη το εργαστήριο της Μπράζαβιλ (Περιφέρεια Αφρικής), που έδωσε έμφαση στην αποφασιστική σημασία ενός ολοκληρωμένου προγραμματισμού για την Περιφέρεια της Αφρικής,

Αναγνωρίζοντας ότι τόσο σε εθνικό, όσο και σε περιφερειακό επίπεδο στην Αφρική, οι οργανισμοί και τα ιδρύματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης δρουν μεμονωμένα και ότι οι περισσότεροι αντιμετωπίζουν ανεπάρκεια ανθρωπίνου δυναμικού, παιδαγωγικών υλι-

κών και επικοινωνιακών μέσων,

Γνωρίζοντας τα τεράστια οφέλη που μπορούν να προκύψουν από τη συμμετοχή όλων αυτών των οργανισμών και θεσμικών οργάνων σε όλα τα επίπεδα του σχεδιασμού της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης,

Συνειδητοποιώντας ότι η δημιουργία μηχανισμού για περιφερειακή συνεργασία στην Αφρική θα μπορούσε να συμβάλει στην ανάπτυξη της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης,

Προτείνει:

- Κάθε Κράτος-Μέλος να επιδιώξει τη δημιουργία εθνικών κέντρων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης για συντονισμό των εθνικών δραστηριοτήτων στον τομέα αυτό.
- Η UNESCO, με τη συμπαράσταση του UNEP, να ιδρύσει επείγοντως μια περιφερειακή ομάδα εργασίας για την περιοχή της Αφρικής, με καθήκον να οργανώσει τη συγχώνευση του δυναμικού και των ικανοτήτων, ώστε να βοηθηθούν οι Αφρικανικές κυβερνήσεις στην εφαρμογή των προτάσεων της Τιφλίδας.
- Η UNESCO, με τη συμπαράσταση του UNEP και των άλλων οργανισμών των Ηνωμένων Εθνών, να διασφαλίσει την ανάπτυξη της συνεργασίας στην περιβαλλοντική εκπαίδευση σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο, σύμφωνα με τις προτάσεις που περιλαμβάνονται στις παραγράφους 84, 85 και 86 του εγγράφου UNESCO/ENVED/7.

Πρόταση N° 34:

Η Διάσκεψη

Συνειδητοποιώντας ότι υπάρχει μεγάλη ανάγκη στην Περιφέρεια της Αφρικής για:

- Ενίσχυση των υπαρχόντων προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης
- Οργάνωση επιμορφωτικών μαθημάτων, εργαστηρίων και σεμιναρίων για την περιβαλλοντική εκπαίδευση.
- Βοήθεια για την αξιολόγηση και έρευνα στην περιβαλλοντική εκπαίδευση.
- Διάδοση των εκπαιδευτικών υλικών και πληροφοριών της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στην περιοχή, ανάλογα με τις τοπικές συνθήκες.
- Συντονισμό τόσο των σχολικών, όσο και των εξωσχολικών προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης,

Έχοντας *υπόψη* ότι υπάρχουν μεμονωμένες χώρες που έχουν προγράμματα περιβαλλο-

ντικής εκπαίδευσης και εκπαιδευτικά υλικά χρήσιμα σε άλλες χώρες τις Αφρικής,

Συνειδητοποιώντας ότι υπάρχουν ήδη κέντρα με προγράμματα, τα οποία έχουν συμμετάσχει σε κάποιο βαθμό στην περιβαλλοντική εκπαίδευση στην Περιφέρεια, όπως οι SEPA, ASSP και άλλοι αφρικάνικοι οργανισμοί υπεύθυνοι για προγράμματα και

Έχοντας υπόψη ότι τα περιφερειακά Κράτη-Μελη έχουν ήδη συμβάλει σε τέτοια προγράμματα.

Προτείνει στο Γενικό Διευθυντή της UNESCO, με την υποστήριξη του UNEP και τη συνεργασία των Μελών-Κρατών, να προωθήσει την δημιουργία ενός κέντρου για την τεκμηρίωση, παραγωγή και διάδοση εκπαιδευτικού υλικού και υλικού υποδομής για την περιβαλλοντική εκπαίδευση μέσα στη προσεχή διετία 1978-1979 ή να χρησιμοποιήσει τα υπάρχοντα ήδη προγράμματα που έχουν περιλάβει στοιχεία της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης την Αφρική. Αυτό το κέντρο θα έχει ως καθήκον την εφαρμογή των προτάσεων της Τιφλίδας σε περιφερειακό επίπεδο. Προτείνεται παραπέρα στο Γενικό Διευθυντή να αναζητήσει κονδύλια από διμερείς και πολυμερείς πηγές γ' αυτό το σκοπό.

Εκτιμώντας την εργασία που έχει ήδη εκπονηθεί από το UNEP,

Προτείνει στο UNEP να παραχωρήσει τα απαραίτητα κονδύλια στην UNESCO για την επέκταση των προγραμμάτων της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στα Κράτη-Μελη της Αφρικής, ειδικά εκείνα που δεν έχουν ακόμη πρόγραμμα οργανωμένο σε εθνικό επίπεδο.

Πρόταση Ν° 35:

Η Διάσκεψη,

Θεωρώντας ότι η φύση των περιβαλλοντικών προβλημάτων της Αφρικής που προέρχονται από το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, την έλλειψη επιμορφωμένου προσωπικού και εξοπλισμού, το ψηλό κόστος δημιουργίας ή αναθεώρησης των ήδη υπαρχόντων αναλυτικών προγραμμάτων και των άλλων μέσων που προωθούν την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση, τη δραστηριοποίηση και δέσμευση για την προστασία και βελτίωση του περιβάλλοντος,

Γνωρίζοντας ότι τα προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης της Αφρικής σε όλα τα επίπεδα είναι σε εμβρυακό στάδιο ανάπτυξης,

Συνειδητοποιώντας τη σημασία των συμπερασμάτων (α) του εργαστηρίου του Βελιγραδίου πάνω στην περιβαλλοντική εκπαίδευση και (β) της Περιφερειακής Διάσκεψης για

την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση που έγινε στη Μπράζαβιλ το 1976 για την περιοχή της Αφρικής,

Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι σύνεδροι των Αφρικανικών χωρών -στη διάσκεψη της Τιφλίδας- αναγνώρισαν τη σημασία της Έκθεσης της Μπράζαβιλ και των υποχρεώσεων από τις προτάσεις που απορρέουν από την Έκθεση,

Εν γνώσει του ρόλου της UNESCO και του UNEP στην παροχή βοήθειας προς τα Κράτη Μέλη, καθώς και προς τις Περιφέρειες προκειμένου να δημιουργήσουν και να υποστηρίξουν προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Προτείνει στην UNESCO:

- σε συνεργασία με το UNEP και άλλους οργανισμούς του συστήματος των Ηνωμένων Εθνών, να βοηθήσουν τις ήδη υπάρχουσες Αφρικανικές περιφερειακές οργανώσεις, καθώς και τα Περιφερειακά Γραφεία της UNESCO στην υλοποίηση των προτάσεων της Διάσκεψης της Τιφλίδας
- σε συνεργασία με το UNEP και τους άλλους οργανισμούς του συστήματος των Ηνωμένων Εθνών, να αναπτύξει εθνική περιφερειακή και διεθνή συνεργασία στην περιβαλλοντική εκπαίδευση.

Πρόταση Ν° 36:

Η Διάσκεψη,

Προτείνει στην UNESCO και στα Κράτη-Μέλη, σε συνεργασία με το FAO, ILO και UNEP, να αναλάβουν συντονισμένες προσπάθειες, ώστε να βοηθήσουν στην αύξηση και εντατικοποίηση της προσπάθειας επιμόρφωσης των αγροτών σχετικά με τα περιβαλλοντικά ζητήματα, έτσι ώστε να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής τους μέσω της αυξημένης αλλά οικολογικής αγροτικής παραγωγής και μέσω της κοινωνικής ανάπτυξης. Να ανταλλάγουν οι πληροφορίες που αφορούν στις εμπειρίες αυτές, ώστε να διασφαλιστεί η κυκλοφορία και προώθηση νέων ιδεών προσαρμοσμένων στις τοπικές συνθήκες.

Προτείνει στην UNESCO, με τη βοήθεια του UNEP, να παράσχει κάθε δυνατή βοήθεια, ώστε να ιδρυθούν περιφερειακά επιμορφωτικά προγράμματα στην περιφέρεια της ESCAP (Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή για την Ασία και τον Ειρηνικό), βασισμένα στα αρμόδια και υπάρχοντα εθνικά όργανα για Πανεπιστημιακές σπουδές μεταπτυχιακού επιπέδου για τους περιβαλλοντικούς "ολοκληρωτές", όπως αυτοί περιγράφηκαν στην Έκθεση της Περιφερειακής Ασιατικής Διάσκεψης για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση.

Προτείνει στα Κράτη Μέλη να ξεκινήσουν ή να συνεχίσουν τη συνεργασία μεταξύ τους στον τομέα της επιμόρφωσης, ώστε να διευκολύνουν τη δημιουργία πολυεπιστημονικών εθνικών ομάδων γιατρών, υγιεινολόγων μηχανικών και τεχνικών, ικανών να προσεγγίσουν τα προβλήματα της δημόσιας υγείας συνδέοντας τα με αυτά του περιβάλλοντος.

Πρόταση Ν° 37:

Η Διάσκεψη,

Προτείνει στην UNESCO, με την υποστήριξη του UNEP και διαμέσου των υπεύθυνων Περιφερειακών Γραφείων, εθνικών οργανισμών και μη κυβερνητικών οργανώσεων, να περιλάβει στα προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης:

- Εκπαίδευση σχετικά με την πολιτιστική κληρονομιά, εφόσον αυτή είναι σχετική με το ανθρώπινο περιβάλλον.
- Εκπαίδευση σχετική με τη βελτίωση των ανθρωπίνων οικισμών, ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες χώρες, ώστε οι άνθρωποι των υποβαθμισμένων περιοχών να βελτιώσουν τις συνθήκες ζωής τους.

Προτείνει:

- Στην UNESCO, σε συνεργασία το Διεθνή Οργανισμό Εργασίας (ILO) και άλλους φορείς, ιδιαίτερα τους σχετικούς οργανισμούς του συστήματος των Ηνωμένων Εθνών, να δώσει την πρέπουσα προσοχή στα αστικά προβλήματα ενθαρρύνοντας τις χώρες να αξιοποιήσουν τις εμπειρίες τους σ' αυτόν τον τομέα, στηρίζοντας κάθε καινοτομία, επίσημη ή όχι, σχετικά με τη γενική εκπαίδευση για το αστικό περιβάλλον.
- Στα Κράτη-Μέλη να μελετήσουν βαθύτερα υπό το φως της δικής τους εμπειρίας τη θέση των αστικών προβλημάτων στα εθνικά τους προγράμματα και στη γενική περιβαλλοντική εκπαίδευση.

Πρόταση Ν° 38:

Η Διάσκεψη,

Θεωρώντας ότι η εκπαίδευση και η επιμόρφωση είναι απαραίτητα εργαλεία για την επιτυχία των γενικών και ειδικών στόχων της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Πεπεισμένη ότι δεν αρκεί η δημιουργία αναλυτικών προγραμμάτων και ο επαναπροσανατολισμός των εκπαιδευτικών συστημάτων, αλλά χρειάζεται μια προσφυγή στα ανθρώπινα αισθήματα και στην ηθική και πολιτισμική τους ευαισθητοποίηση, ώστε να οδηγη-

θούν στην προστασία, βελτίωση και εμπλουτισμό του φυσικού τους περιβάλλοντος σε διαρκή βάση,

Πεπεισμένη για τη σπουδαιότητα της σύνδεσης των εκπαιδευτικών διαδικασιών με τα πραγματικά προβλήματα διατήρησης του περιβάλλοντος και της ανάγκης για ευαισθητοποίηση των επιμορφωτών σ' αυτά τα θέματα, τόσο στο πλαίσιο της ανθρώπινης ανάπτυξης εν γένει, όσο και σε αυτό της οικονομικής κοινωνικής και πολιτιστικής ανάπτυξης κάθε χώρας.

Συνειδητοποιώντας την μεγάλη ευαισθητοποίηση των παιδιών σχολικής ηλικίας, αλλά επίσης εν πλήρη συνειδήσει του γεγονότος ότι για να τονωθεί η ευαισθητοποίηση τους προς το περιβάλλον πρέπει να έλθουν σε άμεση επαφή με τα φυσικά στοιχεία, μέσω οργανωμένων προγραμμάτων, προσαρμοσμένων στις ειδικές συνθήκες της αστικής, αγροτικής ή παράκτιας ζωής.

Προτείνει στην UNESCO να υποβάλλει στη Γενική Διάσκεψη ένα σχέδιο εκπαιδευτικού προγράμματος που, υπό το γενικό τίτλο "Το παιδί και το περιβάλλον", θα θέσει τις βασικές αρχές για τη δημιουργία και πραγματοποίηση ενός συστηματικού σχεδίου δράσης ώστε να φέρει το παιδί σ' επαφή με το περιβάλλον και να το ευαισθητοποιήσει, σχετικά με τα στοιχεία που σχηματίζουν το φυσικό του περίγυρο, όπως για παράδειγμα και πιο ειδικά, η θάλασσα, το δάσος, η έρημος, τα βουνά, η πόλη, οι λίμνες, τα ποτάμια και άλλα οικοσυστήματα.

Ζητά από το Γενικό Διευθυντή να μελετήσει τη δυνατότητα δημιουργίας ομάδας εργασίας που θα εξετάσει τα διάφορα στοιχεία και συστατικά αυτού του προγράμματος.

Συμφωνεί ότι αν το πρόγραμμα υιοθετηθεί από την UNESCO, θα πρέπει να ζητηθεί υποστήριξη από το UNEP και άλλους διεθνείς και τοπικούς οργανισμούς που δραστηριοποιούνται στην περιβαλλοντική εκπαίδευση και στους ειδικούς στόχους του προγράμματος.

Πρόταση Ν° 39:

Η Διάσκεψη,

Αναγνωρίζοντας τη σημασία της χρησιμοποίησης του κινηματογράφου και της τηλεόρασης, καθώς και άλλων οπτικό - ακουστικών μέσων για την περιβαλλοντική εκπαίδευση, *Λαμβάνοντας υπόψη* την έκθεση που παρουσιάστηκε από την τσεχοσλαβική κυβερνητική αντιπροσωπεία στο διεθνές φεστιβάλ κινηματογράφου, που ήταν αφιερωμένο στο

περιβάλλον, γνωστό σαν ΕΚΟFILM, που διεξάγεται τακτικά κάθε χρόνο στη Τσεχοσλοβακία, την πρώτη χώρα στην Ευρώπη που το ξεκίνησε.

Πιστεύοντας ότι αυτό το διεθνές φεστιβάλ θα μπορούσε να χρησιμεύσει σαν παγκόσμιο εργαλείο για ανταλλαγή εμπειρίας μεταξύ ειδικών στην εκπαίδευση της νεολαίας και των ενηλίκων με σκοπό την προστασία και βελτίωση του περιβάλλοντος.

Πιστεύοντας, ομοίως, ότι αυτό το φεστιβάλ θα μπορούσε να είναι ένα καλό κίνητρο για παραπέρα παραγωγές κινηματογράφου και τηλεόρασης στο πεδίο της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και θα μπορούσε έτσι να συνεισφέρει στην άνοδο του επίπεδου και της αποδοτικότητας της.

Θεωρώντας σκόπιμο να εμπλουτίσει αυτό το φεστιβάλ με ένα συγκεκριμένο πλαίσιο για την ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ ειδικών διαμέσου ενός δια-περιφερειακού συμποσίου,

Καλεί το Γενικό Διευθυντή:

- Να μελετήσει τη δυνατότητα χρηματοδότησης του ετήσιου κινηματογραφικού φεστιβάλ της ΕΚΟFILM στη Τσεχοσλοβακία, από κονδύλια της UNESCO.
- Να εκτιμήσει τη δυνατότητα παροχής οικονομικής βοήθειας σ' αυτό το φεστιβάλ και να θεσμοθετήσει βραβείο για την καλύτερη ταινία.

Πρόταση Ν° 40:

Η Διάσκεψη,

Έχοντας πληροφορηθεί με ενδιαφέρον τις δραστηριότητες και το ρόλο των ενώσεων νεολαίας και των μη κυβερνητικών οργανώσεων στο πεδίο της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης,

Σημειώνοντας ότι πολλές διεθνείς συναντήσεις νέων κατάφεραν να ετοιμάσουν ειδικά προγράμματα συνεργασίας στο πεδίο της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης

Εν γνώσει του ότι η μη τυπική εκπαίδευση των νέων θα πρέπει να υλοποιείται, κυρίως, από τους νέους

Γνωρίζοντας ότι οι διεθνείς συναντήσεις νεολαίας επιτρέπουν την ανταλλαγή επικοινωνιακών ιδεών και εμπειριών και ενδυναμώνουν την αλληλεγγύη μεταξύ των χωρών του κόσμου,

Προτείνει στην UNESCO, με τη βοήθεια του UNEP:

- Να συνεχίσουν να δίνουν την υλική και ηθική υποστήριξη τους στις διεθνείς συγκεντρώσεις των νέων.
- Να διαθέσουν στα μελλοντικά τους προγράμματα τα απαραίτητα μέσα γι' αυτού του είδους τις συναντήσεις
- Να διασφαλίσουν την παρουσία στελεχών απ' αυτές τις ενώσεις νεολαίας και από μη κυβερνητικές οργανώσεις, σε διακυβερνητικές συναντήσεις ειδικών διοργανωμένες από την UNESCO και UNEP .
- Να δώσουν βοήθεια και διοικητικές διευκολύνσεις για αποδοτική διοργάνωση τέτοιων συναντήσεων.

Προτείνει στα Κράτη-Μέλη :

- Να παράσχουν βοήθεια για τη διοργάνωση τέτοιων συναντήσεων και να διευκολύνουν την αποστολή αντιπροσωπειών νέων.
- Να δώσουν τη δέουσα προσοχή στα συμπεράσματα τέτοιων συναντήσεων.

Πρόταση Ν° 41:

Η Διάσκεψη,

Εκτιμώντας το σημαντικό ρόλο των μη κυβερνητικών οργανώσεων και των ομάδων εθελοντών στο πεδίο της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο,

Τονίζοντας την επιθυμία της διεύρυνσης των ευκαιριών δημοκρατικής συμμετοχής στη δημιουργία και υλοποίηση προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι η αποδοτικότητα των εργασιών όλων των διακυβερνητικών οργανισμών αυξάνεται από τις δραστηριότητες των μη κυβερνητικών οργανώσεων και των ομάδων εθελοντών,

Προτείνει στα Κράτη-Μέλη να ενθαρρύνουν και να υποστηρίξουν τις μη κυβερνητικές οργανώσεις και τις ομάδες εθελοντών, σε τοπικό, εθνικό και υπο-περιφερειακό επίπεδο, ώστε να αξιοποιήσουν κατά τον καλύτερο τρόπο τις ικανότητες και δραστηριότητες τους.

Προτείνει στις εθνικές κυβερνήσεις να δημιουργήσουν και να ενθαρρύνουν την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση μεταξύ των οργανισμών, όπως οι επαγγελματίες καθηγη

τές και άλλες μη κυβερνητικές οργανώσεις, που έρχονται σε άμεση επαφή με παιδιά και νέους, έτσι ώστε να εμπλακούν αυτοί οι οργανισμοί στη δημιουργία και εφαρμογή των εθνικών εκπαιδευτικών στρατηγικών.

Προτείνει στις μη κυβερνητικές οργανώσεις να ενσωματώσουν δραστηριότητες περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στα ήδη υπάρχοντα προγράμματα τους.

Προτείνει στην UNESCO να συνεργαστεί στενά με τις μη κυβερνητικές οργανώσεις και να υποστηρίξει τις σχετικές δραστηριότητες τους στον τομέα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Έκδοση:
της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.
με την χορηγία
του Υ.Π.Ε.ΧΩ.ΔΕ.

& της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
για την Προστασία του Περιβάλλοντος
και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς